

2005.GADS

ADMINISTRATĪVĀS
BARJERAS NVO ATTĪSTĪBĀ

Īpašu uzdevumu ministra
sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts

Pētījums sagatavots ar LR Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāta finansiālu atbalstu.

Pētījuma veicējs: Latvijas Pilsoniskā alianse.

Par faktu precizitāti atbild pētījuma autori.

Pētījuma autori pateicas visiem intervētajiem ekspertiem par atsaucību un palīdzību pētījuma tapšanā.

Autori:

SIGITA SNIĶERE
BAIBA KRIEVIŅA
ALEKSANDRS ALEKSANDROVS

Konsultanti:

RASMA PĪPIĶE
ILZE TRAPENCIERE

Cienījamais pētījuma lasītāj,

pastāv uzskats, ka viens no pamatnoteikumiem īsti demokrātiskai valstij ir aktīva pilsoniska sabiedrība – tāda sabiedrība, kura piedalās valsts un vietēja mēroga procesos, lai izteiktu savu viedokli un ietekmētu lēmumus, kas to skar. Nevalstiskās organizācijas ir līdzeklis, kuru daudzi iedzīvotāji visā pasaulē izvēlas, lai aizstāvētu savas intereses un atrastu līdzīgi domājošus individuus vai tādus, ar kuriem ir kopīgas intereses. Organizācijām ir būtiska nozīme demokratizācijas procesā, jo tās rada saikni starp valsti un atsevišķo individu.

Aktīvs un plaukstošs nevalstisko organizāciju sektors sadarbībā ar valsts pārvaldes institūcijām nodrošina demokrātijas attīstību. NVO nevajadzētu uzskatīt par valsts pārvaldes institūciju konkurentēm, tāpat nevajadzētu domāt, ka tās ir tikai labdarības organizācijas, kas vēlas no valsts saņemt finansiālu atbalstu. NVO ir valsts partneri, kas veicina sabiedrības un valsts attīstību kopumā.

Šobrīd Latvijā vērojama izteikta sabiedrības līdzdalības formu mainība – no vienas puses, pieaug dažādu nekonvencionālo līdzdalības formu loma dialogā starp valsts pārvaldes institūcijām un individu un, no otras puses, pieaug neformālo grupu (neregistrēto organizāciju) skaits, kas līdzīgi kā reģistrētās organizācijas īsteno ne vien biedru, bet arī plašākas sabiedrības grupas interešu aizstāvību.

Šāda situācija ir jauns izaicinājums nevalstisko organizāciju sektoram Latvijā vēl jo vairāk tā iemesla dēļ, ka šī gada nogalē beidzas sabiedrisko organizāciju pārreģistrācija Biedrību un nodibinājumu reģistrā un mēs uzzināsim, cik no vairāk nekā septiņiem tūkstošiem sabiedrisko organizāciju, kuras reģistrētas Sabiedrisko organizāciju reģistrā, ir dzīvotspējīgas.

Ainars Latkovskis,
īpašu uzdevumu ministrs sabiedrības integrācijas lietās

Saturs

Ievads	6
Pētījuma apraksts	8
Rezultāti	11
1. Jaunu organizāciju reģistrācija un esošo pārreģistrācija	11
2. Organizāciju administratīvo funkciju nodrošināšana	14
3. Sadarbība ar valsts un pašvaldību institūcijām	25
4. Finanšu līdzekļu piesaiste NVO darbības nodrošināšanai	33
Ieteikumi	46
Pielikums nr. 1	49
Pielikums nr. 2	50
Pielikums nr. 3	51
Avoti un izmantotā literatūra	52

Pielikumi

- Pielikums nr.1 Organizāciju saraksts, kuru pārstāvji intervēti šī pētījuma ietvaros
- Pielikums nr.2 Pētījumā identificētie šķēršļi un tos ietekmējošie faktori
- Pielikums nr.3 Pētījumā identificētie šķēršļi un piedāvātie risinājumi

Lietotie saīsinājumi

ES Eiropas Savienība

LR Latvijas Republika

MK Ministru kabinets

NVO nevalstiska organizācija

PVN pievienotās vērtības nodoklis

SIF Sabiedrības integrācijas fonds

UNDP Apvienoto Nāciju Organizācijas Attīstības programma

VID Valsts ieņēmumu dienests

Ievads

Biedrību un nodibinājumu likums gan no juridiskā, gan no administratīvā viedokļa paredz vienkāršu jaunas biedrības vai nodibinājuma dibināšanas vai esošās organizācijas pārreģistrācijas procedūru. Šķēršļus, kas saistīti ar organizācijas dibināšanu, galvenokārt rada informācijas trūkums nevalstisko organizāciju aktīvistiem – tiek pieļautas kļūdas organizācijas statūtos vai citos dibināšanas dokumentos un līdz ar to ieilgst organizācijas reģistrēšanas process.

Problēmas, kas saistītas ar administratīvo funkciju nodrošināšanu, organizācijām atšķiras atkarībā no to kapacitātes, tomēr dažas no tām ir kopējas visām organizācijām. Pēc apgrozījuma lielākās organizācijas pārsvarā saskaras ar tādām problēmām kā projektu administratīvās vadības un projektu finansu plūsmas nodrošināšana, turpretim citu biedrību un nodibinājumu vadītājiem galvenās problēmas sagādā finansējuma piesaistīšana organizācijas ikdienas darba nodrošināšanai – telpu īre, komunālie maksājumi, transports, darbinieku atalgojums u.c. Daudzi granti un finansējums, ko organizācijas var piesaistīt, neietver iespēju segt pat daļu no visām administratīvo izmaksu pozīcijām.

Aktuāls jautājums visām organizācijām neatkarīgi no to lieluma vai darbības mēroga ir personāla motivēšana darbam, jo bieži vien cilvēki neuzskata NVO par pastāvīgu darbavietu – šis šķērslis attiecas uz sabiedrības normām un vērtībām.

Raksturojot nevalstisko organizāciju darbības uzraudzību un likumdošanā noteikto administratīvo pienākumu ievērošanu, būtiska problēma, kas izriet no informācijas trūkuma, bet rada administratīvas barjeras, ir:

- Valsts ieņēmumu dienesta (VID) darbinieku kompetences trūkums par NVO darbības specifiku, kamdēļ NVO tiek piemērotas tās pašas prasības kā komersantiem. Tā kā VID dažādās teritoriālajās iestādēs prasības NVO finanšu dokumentu un atskaišu iesniegšanā atšķiras, nav iespējams piemērot organizācijām vienotu praksi nodokļu grāmatvedības jautājumos;
- nevalstisko organizāciju vadītāju kompetences trūkums par administratīviem pienākumiem, kurus regulē Likums „Par arhīviem”, Darba likuma un Darba aizsardzības likuma normas un iespējams citi tiesību akti.

Vairumam organizāciju būtisks administratīvs jautājums ir maksājamo nodokļu apmērs, kas savā ziņā saistīts ar problēmām NVO un VID sadarbībā. Lielākai daļai

organizāciju nav sava nekustamā īpašuma, un līdz ar to nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumus, kas paredzēti biedrībām un nodibinājumiem, organizācijas neizjūt. Tā kā lielāko organizāciju maksāto nodokļu daļu veido valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas un iedzīvotāju ienākuma nodoklis, tiek rosināts rast risinājumu šo nodokļu atvieglojumu ieviešanai.

Runājot par NVO un valsts pārvaldes institūciju sadarbību, būtiskākais administratīvais šķērslis, kas identificēts šajā pētījumā, ir nevalstisko organizāciju pārstāvju bezatlīdzības līdzdalība ministriju darba grupās un konsultatīvajās padomēs, kaut arī daudzu organizāciju pārstāvjiem šāda veida sadarbība ar valsts pārvaldes institūcijām ir ikdienas darba sastāvdaļa. Jāatzīmē, ka tā ir nepieciešama ne tikai pašām organizācijām, bet arī ministrijām, lai uzlabotu pieņemto lēmumu kvalitāti. Tas laiks, kas tiek veltīts dalībai apspriedēs vai atzinumu sagatavošanā par atsevišķiem likumprojektiem vai politikas plānošanas dokumentiem, netiek finansēts ne no valsts budžeta, nedz arī no citiem avotiem, kas nepārprotami ietekmē sadarbības kvalitāti un ilglaicību. Otrs būtiskākais administratīvais šķērslis ir nepietiekamais laika periods, kas tiek sniegts nevalstiskām organizācijām kompetentu un pamatotu atzinumu sagatavošanai par ministriju izstrādātajiem dokumentiem un likumprojektiem.

Tāpat kā sadarbībā ar valsts pārvaldes institūcijām, arī pašvaldību praksē pašlaik nav ieviesti vienoti principi vai regulējums, kas noteiktu, vai un kā jānotiek pašvaldību un NVO sadarbībai. Rezultātā rodas dažādu pašvaldību interpretācijas par to, kādai jābūt sadarbībai, kā un cik lielā mērā tā var atbalstīt organizācijas, kas veicina organizāciju dalīšanu pēc „savējie un citi” principa un ietekmē šo „citu” organizāciju ilgtspējīgu attīstību.

Saistībā ar finansējuma piesaisti no Eiropas Savienības (ES) fondu līdzekļiem visbūtiskāk administratīvos šķēršļus izjūt jaunās, mazās, lauku reģionu, kurām, pēc ekspertu domām, ir ļoti nelielas izredzes izdzīvot pašreizējā situācijā, kad ārvalstu un vietējā finansiālā palīdzība organizācijām ir ierobežota. Tāpat kritiski vērtējama nepieciešamā priekšfinansējuma daļas palielināšana ES fondu finansēto projektu realizēšanā, kas veicinās organizāciju polarizāciju un būtiskus administratīvos šķēršļus to darbībā.

Pētījuma apraksts

Laikā, kad notiek NVO pārreģistrācija Biedrību un nodibinājumu reģistrā, svarīgi ir identificēt šķēršļus, kas kavē nevalstisko organizāciju attīstību. Tautas attīstības pārskats pasaulē (1993.gads) šos šķēršļus skata trīs līmeņos¹:

- šķēršļi tiesību normās;
- šķēršļi administratīvos noteikumos un procedūrās;
- šķēršļi sabiedrības normās un vērtībās.

Šī pētījuma ietvaros apskatīti šķēršļi, kas balstās administratīvos noteikumos un procedūrās un ir attiecināmi uz tiesību normām.

Pētījuma mērķis ir apzināt esošos administratīvos šķēršļus NVO darbībai un ilgtspējīgai attīstībai, definēt problēmas un ieteikt risinājumus situācijas uzlabošanai un administratīvo barjeru saraksta pakāpeniskai samazināšanai.

Pētījuma uzdevumi:

- izmantojot ekspertu interviju metodi, apzināt esošos administratīvos šķēršļus NVO darbībā;
- identificēt un uzskaitīt saistošo likumdošanu, kas ietekmē NVO darbību, atdalot valsts pārvaldes un pašvaldību procedūru un kārtību;
- noteikt šķēršļus normatīvajā bāzē, kas kavē NVO attīstību un ilgtspējību;
- apzināt un analizēt iepriekš veiktos pētījumus, kur uzskaitīti administratīvie šķēršļi;
- izmantojot dažādu socioloģisku metožu integrētu pieeju, izstrādāt rekomendācijas administratīvo šķēršļu mazināšanai.

Administratīvie šķēršļi šajā pētījumā tiek definēti “kā grūtības, kas kavē organizācijas labas pārvaldības un mērķu īstenošanu”.

Lai sasniegtu pētījumā paredzēto mērķi, tika izmantotas vairākas savstarpēji papildinošas socioloģiskās pētījumu metodes:

- Latvijā veikto pētījumu datu sekundāra analīze, pievēršot uzmanību trīs tēmām: NVO loma pilsoniskās sabiedrības stiprināšanā, NVO sadarbība ar valsts pārvaldes un pašvaldību iestādēm, sabiedrības līdzdalība NVO darbībā;
- ekspertu intervijas;

- likumdošanas aktu analīze.

Katra no šīm metodēm vispirms tika pielietota atsevišķi, līdz ar to iegūstot atšķirīgus datu masīvus, kuri atspoguļo pētāmās problēmas gan kvantitatīvi, gan kvalitatīvi. Rezultātā tika veikta integrēta iegūto datu socioloģiska analīze, kas panākta metožu secīgā pielietojumā un rezultātu savstarpējā analīzē un salīdzinājumā. Iegūtie dati tika salīdzināti, izvērtēti un interpretēti viens otra kontekstā.

Esošo pētījumu datu sekundārā analīze

Esošo Latvijā veikto pētījumu datu sekundāra analīze ir nozīmīga vairāku apsvērumu dēļ – pirmkārt, tā ļāva identificēt tādus jautājumus kā sabiedrības līdzdalība NVO darbībā, NVO loma pilsoniskās sabiedrības stiprināšanā un NVO sadarbība ar valsts un pašvaldību iestādēm. Visas šīs tēmas tieši vai pastarpināti uzrādīja administratīvos šķēršļus NVO darbībai. Otrkārt, sekundārā datu analīze sniedza padziļinātas zināšanas pētāmā nozarē, kā arī esošo pētījumu un šī pētījuma ietvaros iegūto rezultātu salīdzinājumu nolūkā konstatēt izmaiņas un tendences laika periodā.

1. tabula. Latvijā veiktie pētījumi, analizējot NVO sektora darbību

Informētība un attieksme pret NVO	MarketLab	2004.
Jauniešu NVO loma valsts jaunatnes politikas īstenošanā	LU Filozofijas un socioloģijas institūts	2003.
NVO Latvijā: sabiedrības zināšanas, attieksme un iesaistīšanās	K.Gaugere, I.Austers	2005.
NVO – pašvaldības partneri attīstības plānošanā	NVO centrs	2003.
NVO un valsts sadarbības politika un prakse Eiropā: salīdzinoša analīze	N.Bulēna, R.Toftisova	2004.
Pāreja uz sociālo pakalpojumu tirgu Latvijā – NVO labvēlīga politika	Z.Miezaine	2005.
Pārskats par NVO sektoru Latvijā 2004.gads	K.Gaugere	2005.
Pārskats par tautas attīstību	ANO	1996.
Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze	I.Vilka, A.Strupišs	2004.
Valsts pārvalde un NVO līdzdalība – efektīvu sadarbības modeli meklējot	Z.Miezaine	2004.
The role of NGO in developing process of local authorities	K.A.Laimum	2003

Ekspertu intervijas

Kopumā tika veiktas 20 ekspertu intervijas Rīgā, valsts nozīmes pilsētās un rajonos. Nosacījums ekspertu izvēlei – nepastarpināta iesaiste nevalstisko organizāciju darbībā un aktīva līdzdalība pilsoniskas sabiedrības stiprināšanā.

- 1) Šī metode ļāva noskaidrot NVO pārstāvju, kuru darbība saistīta ar aktīvu iesaistīšanos valsts vai pašvaldībai nozīmīgu jautājumu risināšanā, pieredzi, uzskatus,

¹ Muižnieks N. red., *Pārskats par Tautas attīstību Latvijā. 1996.gads*, Rīga, 1997.g., 93.lpp.

problēmas un ierosinājumus nepieciešamajiem uzlabojumiem valsts un pašvaldību sadarbībā ar NVO.

2) Intervijas ar speciālistiem nodrošināja nepieciešamo informāciju pētniekiem, lai identificētu administratīvos šķēršļus NVO darbībai un izstrādātu stratēģijas to novēršanai.

Ekspertu intervijas tika veiktas no 2005.gada septembra līdz oktobrim. Vidējais vienas intervijas ilgums – piecdesmit minūtes. Visas intervijas tika ierakstītas audio ierakstā.

Likumdošanas aktu analīze

Šī metode ļāva noskaidrot tās problēmas tiesību aktos un citos normatīvajos dokumentos, kas rada administratīvos šķēršļus NVO darbībai, sadarbībai ar valsts un pašvaldību iestādēm.

2. tabula. Tiesību akti, kuri izmantoti administratīvo šķēršļu NVO darbībā identificēšanai

Biedrību un nodibinājumu likums	Latvijas Vēstnesis 161, 14.11.2003.
Darba aizsardzības likums	Latvijas Vēstnesis 105, 06.07.2001.
Fizisko personu datu aizsardzības likums	Latvijas Vēstnesis 123/124, 06.04.2000.
Likums "Par arhīviem"	Ziņotājs nr.21, 01.01.1991.
Likums „Par grāmatvedību”	Ziņotājs nr.44 12.11.1992.
Likums „Par pašvaldībām”	Latvijas Vēstnesis 61, 24.05.1994.
Likums „Par pievienotās vērtības nodokli”	Latvijas Vēstnesis 49, 30.03.1995.
Likums “Par valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanu”	Ziņotājs nr.17, 16.08.1995.
Sabiedriskā labuma organizāciju likums	Latvijas Vēstnesis 106, 07.07.2004.
Valsts pārvaldes iekārtas likums	Latvijas Vēstnesis 94, 21.06.2002.
„Kārtība, kādā valsts budžetā plāno līdzekļus Eiropas Savienības struktūrfondu finansēto projektu īstenošanai un veic maksājumus”	MK 31.05.2005. noteikumi Nr.389
Likumprojekts „Valsts un pašvaldību mantas iznomāšanas likums”	izsludināts Valsts Sekretāru sanāksmē, 21.07.2005.

Rezultāti

1. JAUNU ORGANIZĀCIJU REĢISTRĀCIJA UN ESOŠO PĀRREĢISTRĀCIJA

Jaunas biedrības vai nodibinājuma dibināšana notiek saskaņā ar Biedrību un nodibinājumu likuma normām. Biedrību un nodibinājumu likums paredz vienkāršu jaunas biedrības vai nodibinājuma dibināšanas procedūru. Personas, kas vēlas dibināt biedrību, pieņem lēmumu par to, apstiprina statūtus, ieceļ izpildinstitūciju un citas pārvaldes institūcijas saskaņā ar statūtu nosacījumiem. Nodibinājuma dibināšana ir līdzīga, turklāt to var dibināt uz testamenta pamata. Dokumenti kopā ar pieteikumu tiek iesniegti Biedrību un nodibinājumu reģistra iestādei, t.i., LR Uzņēmumu reģistram, samaksājot valsts nodevu, un reģistra iestāde izskata pieteikumu septiņu dienu laikā. Tas gan neattiecas uz laiku līdz 2005.gada beigām, kad tiek veikta sabiedrisko organizāciju pārreģistrācija – saskaņā ar „Biedrību un nodibinājumu likuma spēkā stāšanās kārtības likumu” lēmums par organizācijas reģistrēšanu vai pārreģistrēšanu var tikt pieņemts 30 dienu laikā.

Tie pētījuma ietvaros intervētie eksperti, kuru pārstāvētām organizācijām reģistrācija Biedrību un nodibinājumu reģistrā tikusi atlikta neprecizitāšu vai kļūdu dēļ, kas konstatētas iesniegtajos dokumentos, pretenciozi vērtē ilgo dokumentācijas izskatīšanas periodu reģistra iestādē, raksturojot to kā laikietilpīgu procesu arī pašām organizācijām. Jāatzīmē, ka visas organizācijas, kuru pārstāvji intervēti šajā pētījumā, pārreģistrāciju veikušas savlaicīgi – pirms pusgada vai gada.

Valsts nodeva par jaunas biedrības vai nodibinājuma reģistrēšanu Biedrību un nodibinājumu reģistrā ir 8,- LVL, kas ir salīdzinoši zema samaksa un nevarētu būt problēma, lai aizkavētu reģistrēt jaunu organizāciju.

Ar nevalstisku organizāciju dibināšanu vai pārreģistrāciju saistīti iespējamie administratīvie šķēršļi iepriekš skatīti pētījumā „Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze”. Kā secina tā autori, Biedrību un nodibinājumu likuma normas nerada juridiskus šķēršļus NVO institucionalizācijas procesam.² Tā kā atšķirībā no likuma „Par sabiedriskām organizācijām un to apvienībām” jaunais likums paredz iespēju dibināt biedrību diviem un nodibinājumu vienam dibinātājam, tad autori paredz visplašāko privātās iniciatīvas iespēju attīstību NVO sektorā.

²Vilka I., Strupiņš A., *Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze*, Rīga, 2004.g., 18.lpp.

Pētījumā norādīts, ka no juridiski birokrātiskā viedokļa jaunas NVO izveidošana vai esošas organizācijas pārreģistrācija saskaņā ar Biedrību un nodibinājumu likumu ir diezgan vienkāršs process. Iespējamos šķēršļus, ko varētu radīt šis likums, pētījuma autori saista nevis ar nepilnībām likumdošanā, bet gan ar nevalstisko organizāciju aktīvistu informācijas un izglītības nepietiekamību, kā piemērus minot neprasmi uzrakstīt statūtus, sapulces protokolu un reģistrēt dibināmo organizāciju.

Jaunas organizācijas reģistrēšanas procedūra Biedrību un nodibinājumu reģistrā notiek saskaņā ar Biedrību un nodibinājumu likuma 17.panta 3.daļu. Dokumentu paketes noformēšanu, kas iesniedzama, lai reģistrētu jaunu biedrību vai nodibinājumu, atvieglo reģistra iestādes mājas lapā pieejamie paraugi gan biedrības, gan nodibinājuma statūtiem, gan dibināšanas lēmumam, tāpat arī pieteikuma veidlapas aizpildīšana nav sarežģīta.

Praktiski visi intervētie eksperti uzskata, ka no informācijas pieejamības un no juridiskā viedokļa pārreģistrācijas procedūra ir vienkārša un saprotama – gadījumos, ja rodas jautājumi, konsultācijas sniedz gan reģistra speciālisti, gan NVO atbalsta centru darbinieki reģionos un citas organizācijas. Būtiskākā problēma, kura tiek atzīmēta, ir neskaidrība atšķirībās starp abiem organizāciju veidiem – nodibinājumu un biedrību, kas, iespējams, varētu liegt daudzām organizācijām izvēlēties atbilstošāko reģistrācijas vai pārreģistrācijas formu.

„Pārreģistrējoties reģistrā, īstas skaidrības nebija par to, kas ir nodibinājums un kas ir biedrība, ar ko tās atšķiras. Atšķirības ir ļoti minimālas. Vismaz mums tā bija. Un tad, kad kopsapulce lēma, par ko mums kļūt, izvēlējamies nodibinājumu, kaut gan tāds īpašs pārsvars, ka šis veids ir labāks, nebija. Nebija izpratnes. Arī Uzņēmumu reģistrā, kur konsultējāmies, ieteica pašiem lasīt likumu un izdomāt pašiem. Principiālas atšķirības starp šiem diviem statusiem neredzējām.”

Otra problēma, kuru atzīmē eksperti, ir tas, ka daudzas organizācijas izvēlas vienkāršotus, vienveidīgus statūtus, kas veidoti uz pieejamo paraugu bāzes. Ja reģistrācijas brīdī vienkāršota statūtu varianta izvēle ir ērtākais, lētākais un drošākais veids, lai pārreģistrētu organizāciju bez pretenzijām no Biedrību un nodibinājumu reģistra puses, tad nākotnē, pēc ekspertu domām, tas radīs draudus organizācijas darbībai, jo organizācijas pārvaldības struktūra, funkcijas un kompetence tajos

atspoguļojas minimāli, konkrētās situācijās radot pārpratumus. Šī iemesla dēļ pieredzējušas organizācijas izvēlējušās izstrādāt sarežģītākus statūtus, to izstrādē pieaicinot juristu.

Tās nevalstiskās organizācijas, kuras pārreģistrācijas dokumentus gatavojušas pašas, adaptējot pieejamos dokumentācijas paraugus savas organizācijas prasībām, visbiežāk kļūdas pieļāvušas statūtu punktos, kas ir pretrunā ar Biedrību un nodibinājumu likumu, kā arī attiecībā par valdes pārstāvības tiesībām. Lai gan statūtos var ietvert dažādus nosacījumus, kas nav pretrunā ar likumu, Biedrību un nodibinājumu likums paredz atsevišķas normas, kas nedrīkst tikt ierobežotas pēc dibinātāju ieskatiem. Pirmkārt, tas attiecas uz ārkārtas biedru sapulces sasaukšanu, kuru var iniciēt viena desmitā daļa biedru, un šo skaitli nedrīkst noteikt lielāku. Otrkārt, likums paredz to, ka kvorums biedru sapulcē un citu pārvaldes institūciju sēdēs ir, ja piedalās vismaz 50% no visiem biedriem +1 biedrs; atbilstoši arī lēmumu pieņemšanai nepieciešams vismaz vairākums (50% no visiem biedriem +1 balss).

Sarežģītākais un problēmas raisošākais ir jautājums par valdes pārstāvības tiesībām, kas nedrīkst tikt ierobežotas nevienam valdes loceklim. Likumā nav skaidri saprotams, kādi ir iespējamie pārstāvības modeļi un kuru piemērot, sastādot statūtus.

Liela daļa ekspertu vēl norādījuši uz neskaidrību Biedrību un nodibinājumu likuma terminoloģijā, uzskatot, ka likumā iestrādātā organizāciju vadības institucionālā shēma nav pietiekami demokrātiska, jo precīzi nenodala izpildinstitūcijas un lēmēj institūcijas funkcijas un kompetences. Šie iebildumi ir saistīti ar to, ka likuma „Par sabiedriskām organizācijām un to apvienībām” izpratnē valde tika uzskatīta par pārraudzības institūciju, turpretim Biedrību un nodibinājumu likuma izpratnē tā ir izpildinstitūcija, savukārt padomes, kura darbojas kā pārraudzības institūcija, izveide ir fakultatīva.

Biedrību un nodibinājumu likuma 17.panta 5.daļa paredz vairākus iemeslus, kas var būt par pamatu jaunas biedrības vai nodibinājuma reģistrācijas atteikumam:

- statūtos noteiktais mērķis ir pretrunā ar Satversmi, likumiem vai Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem;
- pārkāpta likumā noteiktā biedrības vai nodibinājuma dibināšanas kārtība;

- pēc tam, kad pieņemts lēmums par ieraksta izdarīšanas atlikšanu, noteiktajā termiņā nav novērsti trūkumi biedrības vai nodibinājuma statūtos vai nosaukumā.

Lēmumam par atteikumu izdarīt ierakstu reģistrā vai ieraksta izdarīšanas atlikšanu jābūt motivētam, kas pasargā pieteicēju no neskaidru un nepamatotu reģistra iestādes lēmumu pieņemšanas. Pieteikuma iesniedzējam ir tiesības pārsūdzēt reģistra iestādes amatpersonas lēmumu normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.

2. ORGANIZĀCIJU ADMINISTRATĪVO FUNKCIJU NODROŠINĀŠANA

Organizācijām nepieciešamie resursi administratīvo funkciju nodrošināšanai jeb līdzdalības resursi ir informācijas pieejamība, tehnoloģijas, finanšu resursi, lai algotu ekspertus, segtu komunikāciju un transporta izdevumus, telpu īri, kā arī laiks, lai pulcētos un apspriestu jautājumus.³

Problēmas, kas saistītas ar administratīvo funkciju nodrošināšanu, organizācijām atšķiras atkarībā no to mērķauditorijas (īpaši raksturīgi interešu aizstāvības organizācijām) un to kapacitātes, tomēr dažas no tām ir kopējas visa veida organizācijām. Lielākās organizācijas, kuras ir spējušas piesaistīt finansējumu savu mērķu sasniegšanai, pārsvarā saskaras ar tādām problēmām kā projektu administratīvās vadības un projektu finanšu plūsmas nodrošināšana. Šīs organizācijas ir virzītas uz nepārtrauktu attīstību un savas kapacitātes palielināšanu, tādēļ to dienaskārtībā aktuālie jautājumi ir institucionālās struktūras pilnveidošana, piemēram, veidojot jaunas nodaļas organizācijas ietvaros vai ieviešot kvalitātes vadības sistēmu (starptautiskiem standartiem atbilstošu organizācijas pārvaldību). Pieredzējušām organizācijām raksturīga parādība ir aktuālās problēmas īslaicīgums – ja radušies šķēršļi, ātri tiek meklēti un rasti problēmu risinājumi. Taču arī šīm organizācijām līdzīgi kā pārējām reizēm aktuāls var būt telpu jautājums vai savlaicīga algu izmaksa darbiniekiem, tomēr pieeja problēmas risināšanai ir atšķirīga katrā organizācijā.

Eksperti uzskata, ka būtiskākais faktors tam, ka vairums organizāciju nespēj sekmīgi risināt administratīvos jautājumus, kas saistīti ar telpu nodrošinājumu, piekļuvi informācijai, komunikācijām un darbinieku algām, ir nespēja redzēt savu attīstības vīziju, definēt organizācijas darbības mērķi un sekojoši piesaistīt finansējumu tā

³Miezaine Z., *Valsts pārvalde un NVO līdzdalība – efektīvu sadarbības modeli meklējot*, Rīga, 2004.g., 48.lpp.

sasniegšanai. Otrs faktors – organizācijas līderis uzņemas veikt visus pienākumus, kas kavē organizācijas kopējo attīstību.

„Latvijā visbīstamākais jebkurai organizācijai ir, ja cilvēka, līdera domāšana nonāk sīkumainībā, mūžīgā vēlmē skaitīt sīkās kapeikas, ar ko es īpaši saskaros Latgalē un Latvijas pierobežā.”

Veiksmīgai administratīvo jautājumu risināšanai pieredzējušo organizāciju pārstāvētie eksperti iesaka izstrādāt stingrus iekšējos noteikumus, dokumentācijas paraugus, tās aprites kārtību, tāpat arī organizēt stratēģiskās plānošanas apspriedes organizācijas biedriem un piesaistīt personālu, kuri spēj rakstīt projektu pieteikumus.

Visbiežāk grūtības mazo un reģionālo biedrību un nodibinājumu vadītājiem sagādā finansējuma piesaistīšana organizācijas ikdienas darba nodrošināšanai – telpu īre, komunālie maksājumi, darbinieku atalgojums u.c. Vairāku organizāciju pārstāvji atzīst, ka bieži vien nākas iesaistīties kādā projektā tikai, lai piesaistītu naudu administratīvajām izmaksām, un tas aizkavē organizācijas mērķa sasniegšanu. Visbiežāk granti un finansējums, ko organizācijas var piesaistīt, neietver iespēju segt pat daļu no visām administratīvo izmaksu pozīcijām. Tā, piemēram, projekta ietvaros var segt telpu īri vai daļu no tās, taču visticamāk neviens no ārvalstu donoriem vai fondiem neatbalstīs izdevumu pozīcijas, kas paredzētas apkopējas, arhivāra vai lietvedes darba algai.

„Es pieļauju, ka mazām organizācijām ir grūtāk tos mazos resursus sadalīt.”

2.1. Tehniskais nodrošinājums un telpas

Vairākos iepriekš veiktos pētījumos to autori atzīst, ka tehniskais nodrošinājums lielākai daļai nevalstisko organizāciju, īpaši reģionālām, ir zems. Organizāciju rīcībā esošā datortehnika bieži ir novecojusi un nav atbilstoša ātrai un efektīvai informācijas saņemšanai, turklāt interneta pieslēgums reti ir pieejams nepārtrauktā režīmā. Šī iemesla dēļ organizācijas spiestas izmantot citu iestāžu vai institūciju pakalpojumus vai arī vērsties pēc palīdzības reģionālajos NVO centros.

Pētījuma ietvaros veiktā ekspertu interviju rezultātu analīze tieši neuzrāda šķēršļus, kas saistīti ar datortehnikas vai interneta tehnisko nodrošinājumu – eksperti biežāk uzskaita problēmas, kas saistītas ar telpu īri un transportu.

„Administratīvās problēmas ir saistībā ar pārvietošanos, transportu. Ja man nebūtu personīgā mašīna, tad es būtu kā bez rokām. Šodien bez transporta organizācijas vadītājs vispār nevar iztikt. Mobilie telefoni šodien ir visiem, bet transports nodrošina iespēju veidot personīgo kontaktu, iespēju piebraukt klāt savam cilvēkam, ar viņu izrunāt visas lietas uz vietas. E-pasts nodrošina tikai lietu sakārtošanu. Tas ir ļoti svarīgs jautājums, ja runā par manu organizāciju – labs transports, daudz benzīna.”

Runājot par transporta nodrošinājuma problemātiku NVO ikdienas darbību veikšanā un ilgtspējīgas attīstības sekmēšanā, īpaši jāatzīmē reģionālās organizācijās, kurām dažkārt jāņem vērā ievērojami ceļa attālumi, kas šķir tās no galvaspilsētas vai reģionālā centra. Tādējādi tiek kavēta gan organizācijas interešu pārstāvība valsts vai rajona līmenī, gan atsevišķu administratīvu jautājumu risināšana, piemēram, organizācijas pārreģistrācija, formalitāšu kārtošana un kontaktēšanās ar Valsts ieņēmumu dienestu, konsultēšanās ar NVO reģionālo atbalsta centru speciālistiem atsevišķu jautājumu risināšanā utt. Otra problēma, ar ko saskaras organizācijas, ir transporta izmaksas tās biedriem. Nereti organizācijas aktīvisti dzīvo tālu no teritorijas, kurā darbojas organizācija, un tas apgrūtina operatīvu organizācijas aktivitāšu īstenošanu darbības mērķa sasniegšanai.

Telpu nodrošinājums savukārt ir aktuāla problēma galvenokārt tām organizācijām, kuras nav veidotas ar valsts vai pašvaldības institūciju atbalstu (nav t.s. kvazi nevalstiskās organizācijas⁴) vai arī ar ārvalstu donoru palīdzību. Viena daļa šo nevalstisko organizāciju telpas ir radušas pašvaldībai vai tās iestādei piederošā īpašumā, reģionālās organizācijas – vietējā kultūras namā vai jaunrades centrā. Bieži telpas tiek izmantotas kopā ar interešu izglītības pulciņiem vai citām organizācijām, tādēļ, neskatoties uz to, ka organizācijai telpas ir iedalītas, nākas saskarties ar telpu pieejamības un telpu remonta jautājumiem. Tām organizācijām, kuras daļa telpas ar citām, ne vienmēr tās ir brīvi pieejamas, savukārt tām, kurām iedalītas atsevišķas telpas pašvaldībai piederošā īpašumā, ir ierobežotas iespējas veikt telpu remontu, ja vien pašvaldība pati to nefinansē. Kā skaidroja kāds no ekspertiem, nav iespējams rast finansiālu atbalstu no valsts budžeta remonta izdevumu segšanai telpām, kuras atrodas pašvaldības īpašumā. Tādējādi secināms, ka tām NVO, kuras spējušas piesaistīt

⁴Bulēna N., Toftisova R., *NVO un valsts sadarbības politika un prakse Eiropā: salīdzinoša analīze*, Rīga, 2004.g., 7.lpp.

netiešo finansējumu, pastāv ierobežotas iespējas gūt tiešo finansiālo atbalstu administratīvo jautājumu risināšanai, kā arī pastāv ierobežojumi finansējuma (tiešā un netiešā) avotu dažādošanai.

2.2. Darbinieki

Pētījuma „Valsts pārvalde un NVO līdzdalība – efektīvu sadarbības modeli meklējot” ietvaros veiktās nevalstisko organizāciju aptaujas (realizētais izlases apjoms n=111) rezultāti uzrāda, ka lielākā daļa organizāciju Latvijā darbojas bez algotiem darbiniekiem (68%). Organizācijas mērķi tiek īstenoti, strādājot brīvprātīgi, no darba brīvajā laikā. Viens algots darbinieks ir 14% organizāciju, bet divi līdz trīs algoti darbinieki – 10% organizāciju⁵.

Savukārt pētījumā „Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze” secināts, ka tikai apmēram 10% organizāciju spēj darboties ilgstoši, jo daudzām no tām vienīgais algotais nepilna laika darbinieks ir grāmatvedis⁶. Līdzīgus rezultātus uzrāda arī pētījums „Jauniešu NVO loma valsts jaunatnes politikas īstenošanā” – vairumam organizāciju vienīgais algotais darbinieks ir grāmatvedis, kurš reizē pilda arī sekretāres un organizācijas koordinators pienākumus.

Šī pētījuma ietvaros intervētie eksperti, raksturojot cilvēkresursu piesaistes un atalgošanas problemātiku nevalstiskās organizācijās, norādījuši, ka aktuāls jautājums visām organizācijām neatkarīgi no to lieluma vai darbības reģiona ir darbinieku motivēšana, jo bieži cilvēki neuzskata NVO par pastāvīgu darbavietu. Tādējādi organizācijas veidojas par sava veida apmācības centru jauniem speciālistiem, kur tiek iegūta pirmā algotā darba pieredze un uzkrātas zināšanas projektu administrēšanā, lai jau pēc neilga laika atrastu citu, labāk apmaksātu un, iespējams, prestižāku darbu.

2.3. Saimnieciskās darbības veikšana

Nevalstisko organizāciju saimnieciskā darbība izpaužas kā dažādu maksas pakalpojumu sniegšana organizācijas mērķa grupām, piemēram, sociālo pakalpojumu sniegšana invalīdiem vai vardarbībā cietušām sievietēm, maksas semināru organizēšana vai ekspertīzes kādā sfērā nodrošināšana. Pakalpojuma saņēmējs un tā

⁵ Miezaine Z., *Valsts pārvalde un NVO līdzdalība – efektīvu sadarbības modeli meklējot*, Rīga, 2004.g., 55.lpp.

⁶ Vilka I., Strupiņš A., *Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze*, Rīga, 2004.g., 39.lpp.

finansētājs var būt gan fiziska persona, gan arī valsts vai pašvaldības institūcija, cita nevalstiska organizācija vai komercsabiedrība.

Kā secināts pētījumā „Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze”, principā nepastāv juridiski ierobežojumi, lai NVO veiktu saimniecisku darbību, tomēr ir noteikti ierobežojumi tādas saimnieciskas darbības veikšanai, kur nepieciešams komersanta statuss.⁷

Biedrību un nodibinājumu likuma 7. pants paredz, ka biedrībai un nodibinājumam ir tiesības papilddarbības veidā veikt saimniecisko darbību, kas saistīta ar sava īpašuma uzturēšanu vai izmantošanu, kā arī veikt citu saimniecisko darbību, lai sasniegtu biedrības un nodibinājuma mērķus. Tā kā biedrībām un nodibinājumiem nav peļņas gūšanas raksturs, tad saimnieciskās darbības rezultātā gūtie ienākumi tiek izmantoti statūtos noteiktā mērķa sasniegšanai un peļņu, kas gūta no biedrības un nodibinājuma veiktās saimnieciskās darbības, nedrīkst sadalīt starp biedrības biedriem vai nodibinājuma dibinātājiem. Biedrības un nodibinājumi var pārdot savus pakalpojumus, kā arī būt par dibinātājiem kapitālsabiedrībām, taču, apgrozījumam no saimnieciskās darbības sasniedzot 10 000,- LVL divpadsmit mēnešu periodā, organizācijai jāreģistrējas kā pievienotās vērtības nodokļa maksātājam. Šāda situācija var nebūt izdevīga, jo, pirmkārt, organizācijas sniegtie pakalpojumi sadārdzinās par maksājamā nodokļa daļu, kas savukārt var ietekmēt pakalpojumu pirkspēju un konkurētspēju, un, otrkārt, tas var radīt aizdomas, ka saimnieciskā darbība ir kļuvusi par organizācijas pamatdarbību. Taču kā pozitīvs risinājums iespējamo administratīvo šķēršļu novēršanā, kas saistīti ar NVO saimnieciskās darbības veikšanu, ir veiktie grozījumi likumā “Par pievienotās vērtības nodokli”, kas paredz reģistrēto sociālo pakalpojumu sniedzēju sniegtos pakalpojumus neaplikt ar pievienotās vērtības nodokli.

2.4. Ziedojumi

Biedrībām un nodibinājumiem ir iespēja piesaistīt ziedojumus savu mērķu sasniegšanai, kas kalpo kā viens no NVO ienākumu avotiem. Turklāt Sabiedriskā labuma organizāciju likums paredz biedrībām un nodibinājumiem, kas nodarbojas ar sabiedriskā labuma darbību, noteiktā kārtībā iegūt sabiedriskā labuma organizācijas

⁷ Vilka I., Strupiņš A., *Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze*, Rīga, 2004.g., 19.lpp.

statusu, kas ļauj tām personām, kas ziedojušas attiecīgai organizācijai, saņemt likumos noteiktās nodokļu atlaides.

Pagaidām nevar izvērtēt, vai Sabiedriskā labuma organizāciju likums sevi ir attaisnojis un vai organizācijas, kas iegūst sabiedriskā labuma statusu, izprot jaunā minētā likuma normas, kā arī, vai jaunais likums paredz labāku regulējumu par iepriekšējo kārtību, kādā organizācijas varēja saņemt valsts atbalstu nodokļu atvieglojumu jomā. Viens no ieguvumiem NVO, ko sniedz Sabiedriskā labuma organizāciju likums un ar to saistītie grozījumi nodokļu likumos, ir tas, ka šobrīd visām sabiedriskā labuma organizācijām ir vienlīdzīgas iespējas piedāvāt saviem ziedotājiem nodokļu atvieglojumus. Salīdzinājumam: vēl par iepriekšējo gadu uzņēmuma ienākuma nodokļa atvieglojumus piemēroja saskaņā ar likuma “Par uzņēmuma ienākuma nodokli” regulējumu, kas paredzēja, ka rezidentiem un pastāvīgajām pārstāvniecībām uzņēmumu ienākuma nodokli samazina par 85 procentiem no summām, kuras ziedotas Latvijas Republikā reģistrētām sabiedriskām kultūras, izglītības, zinātnes, reliģiskām, sporta, labdarības, veselības un vides aizsardzības organizācijām un fondiem, kā arī reliģiskām organizācijām, kam piešķirta Finanšu ministrijas atļauja saņemt ziedojumus, savukārt par 90 procentiem no summām, kuras ziedotas Latvijas Kultūras fondam, Latvijas Olimpiskajai komitejai un Latvijas Bērnu fondam.

Vairāki eksperti, kuru pārstāvētās organizācijas ieguvušas sabiedriskā labuma statusu, visai piesardzīgi vērtē likuma normas par finanšu līdzekļu izlietojuma prasībām. Šī situācija rodas, jo nav izstrādāti metodiskie norādījumi, pēc kuriem nākamajā gadā, kad sabiedriskā labuma organizācijas sniegs savus finanšu pārskatus, Finanšu ministrija vērtēs to darbību, ziedojumu un ienākumu atbilstību minētā likuma normām.

Eksperti kritiski vērtē arī kārtību, kādā tiek piešķirts sabiedriskā labuma organizācijas statuss – daži no viņiem uzskata, ka šādu statusu dotajā brīdī var iegūt ikvienu organizācija, kas to vēlas. Citi eksperti pievērš uzmanību tam, ka sporta organizāciju, kas arī var pretendēt uz sabiedriskā labuma statusa iegūšanu, būtība bieži neatbilst sabiedriskā labuma organizācijas darbības raksturam.

„...tur bija ļoti daudz sporta organizāciju. Dažas, manuprāt, bija viena vai divu cilvēku organizācijas. Tās visas ieguva sabiedriskā labuma organizācijas statusu.”

Par vienu no administratīvām problēmām sabiedriskā labuma statusa iegūšanas procesā uzskatāma informācijas par nodokļu parādu neesamību pieprasīšanas kārtība. Finanšu ministrija datus par organizācijas nodokļu parādu neesamību iegūst no organizācijas, kas iesniedz dokumentāciju sabiedriskā labuma statusa iegūšanai. Šajā situācijā Valsts ieņēmumu dienests, kas ir tieši pakļauts Finanšu ministrijai, šos datus var nodrošināt. Tas ir atrunāts „Valsts pārvaldes iekārtas likuma” 34. pantā, kas paredz, ka augstāka iestāde vai amatpersona var pieprasīt un saņemt no zemākas iestādes vai amatpersonas tās rīcībā esošo informāciju, ievērojot likumos noteiktos informācijas pieejamības ierobežojumus. Tādēļ nepieciešamība iesniegt minēto izziņu var tikt uzskatīta par lieku birokrātisku šķērslī sabiedriskā labuma statusa iegūšanai. Tāpat vairākas organizācijas neizprot nepieciešamību iesniegt izziņu par nekustamā īpašuma nodokļa parādu neesamību. Šo izziņu izsniedz tā pašvaldība, kuras teritorijā ir reģistrēta organizācija, tomēr var būt situācijas, ka organizācijai pieder īpašums citas pašvaldības teritorijā, par kuru var nebūt maksāti nodokļi.

2.5 NVO finanšu darbības uzraudzība

Lai arī Valsts Ieņēmumu dienests faktiski ir vienīgā institūcija, kura veic nevalstisko organizāciju finanšu uzraudzību, dienesta veiktās pārbaudes un pieprasītās atskaites rada virkni administratīvu šķēršļu, kuri kavē organizācijas tiešo funkciju īstenošanu. NVO pārstāvjiem dažkārt rodas nesaprašanās ar VID par to, vai organizācijai ir jāalgo kāda persona, nosakot tās atalgojumu vismaz minimālās algas apmērā. Šādi pārpratumi tiek minēti vairākkārt. Biedrību un nodibinājumu likuma 47.panta 1. daļa (par biedrībām) un 96.panta 1. daļa (par nodibinājumiem) nosaka, ka valdes loceklis pilda savus pienākumus bez atlīdzības, ja statūtos nav noteikts citādi. Tātad likums sākotnēji paredz, ka valdes locekļi, kas veic organizācijas ikdienas darbu, var strādāt bez atlīdzības. Par šīm likuma normām VID darbiniekiem ir jābūt informētiem, un nav likumīga pamata prasīt no NVO, lai tās štatā būtu vismaz viens algots darbinieks. Tāpat VID nedrīkst prasīt algot kādu personu, ja statūtos paredzēts, ka valdes locekļi var saņemt atlīdzību, jo šāda ieraksta esamība statūtos tomēr nenosaka, ka valdes locekļi atalgojumu saņem sistemātiski.

Tiek minēts, ka VID darbiniekiem nereti trūkst zināšanu par NVO darbības specifiku, tādejādi NVO tiek piemērotas tādas pašas prasības kā komersantiem, lai gan NVO darbība pēc būtības atšķiras no komersantu darbības. NVO darbojas, lai sasniegtu konkrētu sociālu mērķi, nevis, lai gūtu peļņu.

Jāsecina, ka Valsts ieņēmumu dienestam dažādās teritoriālajās iestādēs prasības NVO finanšu dokumentu un atskaišu iesniegšanā ir atšķirīga. Šī nav normatīvo aktu nepilnība, bet gan VID darbinieku nekonsekventa prasību interpretācija attiecībā uz NVO. Organizāciju pārstāvji skaidroja – ja NVO notiek pārbaude, tai jāērķinās, ka VID var uzlikt sodu par noteiktiem pārkāpumiem, kaut arī tie nav objektīvi, un tā rezultātā uzliktā administratīvā soda apmērs var būt nesamērīgs ar konstatētajiem trūkumiem grāmatvedībā.

„Mēs vienu gadu saskaitījām – mums bija kādas 8 pārbaudes gadā, un divas no tām bija pilnās, kad skatījās visu: ne tikai dokumentāciju, bet skatījās pavisam praktiskas lietas. Tad, kad tev pašam ir jāstrādā, lai piesaistītu finanšu līdzekļus, lai pareizi tos apsaimniekotu un atskaitītos, kā arī izpildītu visas prasības, tas rada spriedzi un pārslodzi.”

„Pārskats par NVO sektoru Latvijā. 2004.gads” norāda, ka grāmatvedības atskaišu sagatavošanas sarežģītība ir iemesls, kādēļ daudzas no esošajām organizācijām *de facto* beidz pastāvēt un to vietā arvien tiek dibinātas jaunas organizācijas⁸. Eksperti uzskata, ka tas ir arī iemesls gada pārskatu neiesniegšanai Valsts ieņēmumu dienestā.

2.6. Nodokļi

Vairumam organizāciju būtiska problēma ir maksājamo nodokļu apmērs. Kā norāda eksperti, nevalstiskajām organizācijām praktiski nav nekādu atvieglojumu attiecībā uz nodokļu maksājumiem, atskaitot atvieglojumu nekustamā īpašuma nodoklī, kas paredz, ka no šī nodokļa maksāšanas ir atbrīvotas biedrībām un nodibinājumiem piederošas ēkas un būves saskaņā ar Ministru kabineta noteiktiem kritērijiem un apstiprinātu sarakstu, taču vairumam organizāciju nav sava nekustamā īpašuma, un līdz ar to šī nodokļa atvieglojumu NVO sektors kopumā nejūt.

Eksperti ir izvairīgi un nenosauc konkrētu nodokli, kuram viņuprāt jāparedz speciāli atvieglojumi. Daži eksperti uzskata, ka iespējamus atvieglojumus vajag paredzēt

attiecībā uz valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām, citi turpretim domā, ka īpašus atvieglojumus nepieciešams noteikt attiecībā uz pievienotās vērtības nodokli (PVN). Pētījuma tapšanas laikā tika veikti grozījumi likumā „Par pievienotās vērtības nodokli”, paredzot, ka pakalpojumi, kurus sniedz personas, kas reģistrētas sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā vai kuru sniegto sociālo pakalpojumu kvalitāti un atbilstību normatīvajos aktos noteiktajām sociālo pakalpojumu sniedzēju prasībām ir atzinusi valsts vai pašvaldība, netiek aplikti ar pievienotās vērtības nodokli.

„...tas bija viens no mūsu priekšlikumiem, ka strādājošām sabiedriskām organizācijām valsts nodrošina minimālu sociālo nodokli, lai mums tomēr paliktu vairāk līdzekļu mērķu īstenošanai. Mūsu priekšlikums arī bija samazināt PVN. Pieņemsim, mums ir līgumattiecības ar mūsu saimniekiem, izīrētājiem. Viņi liek 18% klāt nomas maksai. Mums tas nozīmē 700,- LVL pa gadu. Mēs varētu to ietaupīt.”

Pētījumā „Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze” norādīts, ka lielākais īpatsvars nevalstisko organizāciju izdevumos ir sociālās apdrošināšanas iemaksām un iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksājumiem⁹. Tomēr, apsverot iespēju piemērot šādu nodokļu atlaidi nevalstiskām organizācijām, jāņem vērā, ka samazināsies sociālās apdrošināšanas līdzekļi un pašvaldību budžetu ieņēmumi.

Likums “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” paredz, ka ar minēto nodokli netiek apliktas stipendijas, kas izmaksātas no Ministru kabineta apstiprinātas biedrības vai nodibinājuma līdzekļiem, kā arī palīdzība naudā, citās lietās vai pakalpojuma veidā, kas sniegta no sabiedriskā labuma organizācijas (izņemot reliģisko organizāciju) līdzekļiem gada neapliekamā minimuma apmērā. Ministru kabinets nosaka kārtību, kādā stipendijām no minēto biedrību vai nodibinājumu līdzekļiem piešķirams atbrīvojums no aplikšanas ar iedzīvotāju ienākuma nodokli. Turklāt minētā stipendija ir vienreizēja vai sistemātiski ilgākā laika posmā izmaksāta naudas summa personai:

- kura vispārēju vai izvēlētu izglītības (studiju) programmu apgūst izglītības iestādē vai patstāvīgi;
- tās apgādībā esošo personu izglītības (studiju) programmas apgūšanas veicināšanai izglītības iestādē;
- tās pētniecības darba vai radošā darba atbalstam.

⁹ Gaugere K., *Pārskats par NVO sektoru Latvijā. 2004.gads*, Rīga, 2005.g., 6.lpp.

Pozitīvi vērtējams tas, ka grozījumos augstāk minētajā likumā šajā gadā tika iekļauta norma par to, ka MK apstiprina kārtību, kādā tiek piešķirts atbrīvojums stipendijām. Tomēr MK apstiprina arī biedrību un nodibinājumu sarakstu, kuras var piemērot šo atbrīvojumu, un tas ir politisks lēmums, kuru nevar pārsūdzēt. Tādēļ nepieciešams MK noteiktajā kārtībā paredzēt to, kā rīkoties tām biedrībām un nodibinājumiem, kuras netiek apstiprinātas MK sarakstā.

2.7. Dokumentācijas arhivēšana

Aktuāla problēma, kuru minējuši vairāki intervētie eksperti un kura iepriekš veiktos pētījumos par NVO sektoru Latvijā nav uzrādīta, ir organizācijas dokumentācijas arhivēšana.

Likumā „Par arhīviem” noteikts, ka valsts varas un pārvaldes institūcijas, iestādes, uzņēmumi un organizācijas nodrošina informatīvi vērtīgo dokumentu uzkrāšanu, uzskaiti, saglabāšanu un izmantošanu atbilstoši Latvijas nacionālā arhīva fonda valsts uzraudzības iestāžu prasībām. Valsts varas un pārvaldes institūciju, iestāžu, uzņēmumu un organizāciju vadītāji ir atbildīgi par dokumentu uzkrāšanu, uzskaiti, saglabāšanu un izmantošanu. Latvijas nacionālā arhīva fonda valsts uzraudzības iestāžu noteiktajos termiņos arhīvi nododami valsts arhīviem glabāšanā. Likums paredz, ka nevalstisko organizāciju dokumentu uzkrāšanu, uzskaiti un saglabāšanu nodrošina fonda turētājs, respektīvi, pati organizācija, ievērojot Latvijas nacionālā arhīva fonda valsts uzraudzības iestāžu noteikumus, un organizācijas arhīvu fondi tiek uzturēti par fondu turētāja, t.i., organizācijas līdzekļiem.

Latvijas Valsts arhīvs savas kompetences ietvaros izstrādā metodiskos dokumentus, kas ir saistoši uzņēmumu un organizāciju amatpersonām darbā ar dokumentiem, kā arī sniedz praktisku palīdzību dokumentu sakārtošanā uz līgumsaistību pamata. Saskaņā ar Latvijas Valsts arhīva apstiprināto instrukciju “Par juridisko personu arhīvu dokumentu uzkrāšanu, uzskaiti, saglabāšanu un izmantošanu” katrai juridiskai personai ir jāizstrādā lietu nomenklatūra, kas ir sistematizēts lietvedībā kārojamo lietu virsrakstu saraksts ar to glabāšanas termiņu norādi. Organizācijas arhīva darbu regulē vadītāja apstiprināts arhīva nolikums, kā arī organizācijā ir jābūt darbiniekam, kas ir atbildīgs par organizācijas arhīva kārtošanu. Taču dokumentācijas sagatavošana

⁹ Vilka I., Strupiņš A., *Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze*, Rīga, 2004.g., 29.lpp.

atbilstoši arhīva standartiem ir papildus darbs un arhivēšanas standarti vairumam organizāciju nav zināmi vai zināmi tikai aptuveni.

„Organizācijas sūdzas par arhivēšanas izmaksām. Uz organizāciju, kas strādājusi 5 gadus, attiecas likums “Par arhīviem”. Organizācijai visa dokumentācija ir jāsagatavo atbilstoši arhīva standartiem, un tie ir jāiesniedz arhīvā. Ne vienmēr organizācija māc dokumentus noformēt atbilstoši likuma prasībām. Tomēr, cik man zināms, tad organizācijas pārstāvji sazinās ar arhīva speciālistiem, speciālisti atnāk un paskaidro... Tur attiecīgi ir vajadzīgi resursi, kas sakārto to visu lietu un par to ir jāmaksā.”

2.8. Darba aizsardzības prasību ievērošana

Administratīvus šķēršļus organizāciju darbībā rada arī Darba likuma un Darba aizsardzības likuma normu izpilde, jo gadījumā, ja organizācijā strādā vairāk par desmit darbiniekiem, ir jābūt norīkotam darba aizsardzības speciālistam un jābūt izstrādātiem darba kārtības noteikumiem. Savukārt tajā situācijā, ja organizācijā strādā ne vairāk kā desmit darbinieki, darba aizsardzības speciālista pienākumus var veikt arī pats darba devējs. Kā norādīja eksperti, darba aizsardzības speciālistam neatkarīgi no tā, vai tas ir organizācijas vadītājs vai arī atsevišķs darbinieks, ir jābūt apmācītam Ministru kabineta noteiktajā kārtībā¹⁰, taču kursu apmeklēšana prasa ne vien papildus naudas resursus, bet arī laiku.

„Viņam ir jābūt sertifikātam, lai viņš dabūtu sertifikātu, viņš ir īpaši jāapmāca, tas maksā 60 vai 70 latus laukos. Kur organizācijai ņemt un kāpēc? Šis jautājums kavē.”

Jāatzīmē, ka dokumentu arhivēšanas prasība un Darba likuma un Darba aizsardzības likuma normas ir jautājumi, par kuriem nevalstisko organizāciju pārstāvji ir vissliktāk informēti, tādēļ nereti šos jautājumus organizācijā sāk risināt tikai tajā brīdī, kad atbildīgā valsts iestāde ir vērsusies pie organizācijas ar prasību iesniegt dokumentus vai veikusi tematisko pārbaudi. Tādējādi var secināt, ka administratīvie šķēršļi, ko rada minēto likumu normas, drīzāk ir sekas informācijas trūķumam un ir novēršami, izglītojot nevalstisko organizāciju vadītājus administratīvās vadības jautājumos.

¹⁰ Darba aizsardzības likuma 9.panta 1.daļa, MK noteikumi Nr.323 „Noteikumi par apmācību darba aizsardzības jautājumos”, Latvijas Vēstnesis 94, 21.06.2003.

2.9. Personas datu aizsardzības prasību ievērošana

Neviens no ekspertiem neminēja jautājumus saistībā ar personas datu aizsardzības normām. „Fizisko personu datu aizsardzības likuma” 21.pants nosaka, ka personas (tas attiecas uz valsts un pašvaldību institūcijām, citām fiziskām un juridiskām personām), kas veic vai vēlas uzsākt personas datu apstrādi un veido personas datu apstrādes sistēmas, reģistrē tās likumā noteiktajā kārtībā Datu valsts inspekcijā, ja likumā nav noteikts citādi.

Personas datu apstrāde likuma izpratnē ir jebkuras ar personas datiem veiktas darbības, ieskaitot datu vākšanu, reģistrēšanu, ievadīšanu, glabāšanu, sakārtošanu, pārveidošanu, izmantošanu, nodošanu, pārraidīšanu un izpaušanu, bloķēšanu vai dzēšanu. Tātad tas nozīmē, ka NVO biedru reģistri, kas ir jāved katrai biedrībai, kā arī citas datu apstrādes sistēmas, kurās ir apkopoti dati par fiziskām personām, ir jāreģistrē atbilstoši likumam. Turklāt par šādu datu apstrādes sistēmu reģistrēšanu ir noteikta valsts nodeva 30,-LVL apmērā par vienas sistēmas reģistrāciju. Reģistrēt šīs datu apstrādes sistēmas, kas noteikti ir daudzu NVO rīcībā, ir likuma prasība un nav organizācijas izvēles jautājums, taču lielākais vairums organizāciju nemaz nezina par šādas prasības esamību. Jāmin, ka likumā noteiktā reģistrācijas kārtība neattiecas uz personas datu apstrādi grāmatvedības un personāla uzskaites vajadzībām, ja personas dati netiek uzkrāti elektroniskā veidā.

3. SADARBĪBA AR VALSTS UN PAŠVALDĪBU INSTITŪCIJĀM

Nevalstisko organizāciju sadarbības ar valsts un pašvaldību institūcijām mērķis ir sekmēt organizācijas nosprausto mērķu sasniegšanu, tādēļ šada veida sadarbība īpaši aktuāla ir interešu aizstāvības organizācijām. Administratīvie šķēršļi ir saistīti ne vien ar organizācijas labas pārvaldības īstenošanu, bet arī ar organizācijas mērķu sasniegšanu, kur būtiska loma ir sadarbībai ar valsts un pašvaldību institūcijām. Šī iemesla dēļ turpinājumā skatīti administratīvie šķēršļi, kuru pamatā ir nepilnības šo sadarbību administratīvajās procedūrās un noteikumos.

Intervētie nevalstisko organizāciju pārstāvji minēja krasi atšķirīgas pieredzes dažāda veida sadarbībā ar valsts un pašvaldību institūcijām. Vienas un tās pašas ministrijas tiek raksturotas gan kā atvērtas sadarbībai un labvēlīgi noskaņotas attiecībā pret nevalstiskajām organizācijām, gan kā tādas, kas nevēlas sadarboties ar NVO.

Kāds no ekspertiem šo situāciju saista ar to, ka valsts institūciju sadarbība ar NVO ir starptautisko institūciju spiediena rezultāts:

„Tas ir pilnīgi skaidrs, ja nebūtu šāda spiediena, NVO nebūtu iespējams vadīt kādu noteiktu projektu un NVO nebūtu iesaistītas darba grupās. Bet ir tas politiskais spiediens, no ES jo īpaši un arī no ANO.”

Intervijās vairākkārt tika pausti uzskati, ka gan valsts, gan pašvaldību institūcijas labprātāk sadarbojas ar organizācijām, kuras dibina un/vai kurās darbojas šo institūciju darbinieki:

“Jo lielākoties NVO tiek veidotas un dibinātas, tas gan netiek deklarēts, kā meitas organizācijas valstiskām struktūrām, valstiskām iestādēm. Un tad tur ir tie paši speciālisti gan tanī iestādē, gan organizācijā, noteikti tā ir arī iespēja virzīties un saņemt papildus kaut kādus pakalpojumus.”

Tika izteikts arī viedoklis, ka šādas shēmas tiek izmantotas ar mērķi pēc iespējas vieglāk un vienkāršāk izpildīt prasības, kas paredz sadarbību ar NVO. Īpaši jāmin arī prakse, kad valsts un pašvaldību institūcijas uztur attiecības ar noteiktu, ierobežotu un bieži nemainīgu organizāciju loku:

“Latvijā ir ļoti izteikta tendence: ja runā par politiku [kādā jomā], tad redz vienu guru, kurš vienīgais šodien strādā un tam tad visa nauda ir jāatdod. Viens eksperts, viens fonds, viena organizācija. Un pārējo it kā nemaz nav. Un tad notiek tas kuriozs, ka mēs ar citām, atšķirīgām idejām lēnāk varam piesaistīt naudu un domubiedrus, jo tas viens tiek it kā mākslīgi visu laiku stimulēts, kaut gan viņa idejas kļūst stagnātiskas.”

Par šādas situācijas esamību netieši liecina arī organizāciju pārstāvju pretrunīgais vienas un tās pašas valsts pārvaldes vai pašvaldību iestādes raksturojums. Šādas pretrunas skaidri norāda uz to, ka valsts institūcijas joprojām nav izstrādājušas vienotus un skaidrus organizāciju atlases, pieaicināšanas un iesaistīšanas principus.

Pētījumā „Valsts pārvalde un NVO līdzdalība – efektīvu sadarbības modeli meklējot” autore skaidro, ka sadarbību ietekmē ne vien attiecīgās sfēras interešu grupu organizētība un atsevišķu ministriju departamentu darbinieku labā griba, bet arī

konkrēta, pazīstama cilvēka klātbūtne iestādē¹¹. Ja „savš” cilvēks no ministrijas aiziet, tiek zaudēts kontakts un sadarbība jāveido no jauna.

3.1. Sadarbība ar valsts pārvaldes institūcijām

Pirms pievērsties jautājumam par organizāciju sadarbību ar valsts iestādēm, jāatzīmē, ka šādas sadarbības nepieciešamība nav pati par sevi saprotama, proti, katrai organizācijai nav jāiesaistās tiešā sadarbībā, nedz arī valsts institūcijām būtu jāsadarbojas ar visām NVO. Eksperti norāda, ka ne katra organizācija izvirza sev par mērķi vai uzdevumu sadarboties ar valsts institūcijām, tajā pat laikā pastāv organizācijas, kuru pamata mērķis ir šāda sadarbība.

Kā liecina nevalstisko organizāciju aptaujas, kas veikta pētījuma „Valsts pārvalde un NVO līdzdalība – efektīvu sadarbības modeli meklējot” ietvaros, rezultāti (n=111), 46% aptaujāto organizāciju piedalījušās dažādu likumprojektu izstrādē. No tām NVO, kas sadarbojušās ar ministrijām, 13 organizācijas savu sadarbību vērtējušas kā labu un ļoti labu un tikpat daudzas – kā viduvēju. Sadarbību kā sliktu vai ļoti sliktu raksturojušas 9 organizācijas no tām, kurām bijusi sadarbības pieredze.¹² Sadarbība vērtēta negatīvi pārsvarā tajos gadījumos, ja ministrija nebija ņēmusi vērā organizācijas viedokli un ja konsultācijas bijušas formālas. Vienlaicīgi pētījumā atzīts, ka sadarbība likumprojektu un politikas dokumentu izstrādē ir visefektīvākā NVO sadarbības ar ministrijām forma. Jānorāda, ka tās organizācijas, kas nesadarbojas ar ministrijām (34%), šajā aptaujā to pamato ar ministriju pasivitāti, informācijas trūkumu par ministriju darbu un finanšu trūkumu.

Šī paša pētījuma ietvaros veiktā ministriju prakses analīze uzrāda sekojošus problēmjautājumus NVO un valsts pārvaldes iestāžu sadarbībā¹³:

- sadarbības vērtējums bieži vien ir atkarīgs no konkrētā darbinieka labās gribas;
- pastāv ar komunikāciju saistītas problēmas;
- atbildība par konsultāciju norisi nav precīzi noteikta;
- konsultāciju prakse vēl tikai veidojas;
- NVO resursi Latvijā ir ierobežoti.

¹¹ Miezaine Z., *Valsts pārvalde un NVO līdzdalība – efektīvu sadarbības modeli meklējot*, Rīga, 2004.g., 43.lpp.

¹² Turpat, 42.lpp.

¹³ Turpat, 6.lpp.

Konsultatīvās padomes un darba grupas

Kā atzīts pētījumā „Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze”, no tiesiskā viedokļa ne iesaistīšanās kārtība, ne iesaistīšanās veidi valsts pārvaldes iestāžu darba grupās netiek sīkāk regulēti¹⁴. Tādēļ nereti pētnieki konsultēšanos ar interešu pārstāvības grupām sauc par neatņemamu labās pārvaldības sastāvdaļu jeb ironizējot – par „valsts informēto ieinteresētību”.

Saistībā ar kontaktu dibināšanu starp NVO un valsts institūcijām, intervēto ekspertu viedokļi dalās. Daļa NVO pārstāvju pauž pārliecību, ka pašas organizācijas ir tās, kurām jāizsaka vēlēšanās iesaistīties valsts institūciju darbā:

“Pašiem ir jābūt ļoti aktīviem. Šad un tad, kad viņiem [valsts iestādēm] vajag padomu vai informāciju, viņi vēršas pie mums. Bet lielākoties ir tā, ka pašiem ir jābūt aktīviem un pašiem ir jādod idejas, kur mūsaprāt šī sadarbība varētu notikt.”

Citi savukārt norāda, ka iniciatīvai būtu jānāk no valsts iestāžu puses:

“Darba grupās tāpat vien neiesaistās, darba grupās parasti uzaicina. Un mēs neesam uzaicināti.”

Kā sadarbību kavējošs faktors tiek minētas īpašas procedūras, kas pastāv valsts pārvaldē un kas jāievēro organizācijām. Pieredze liecina, ka bieži vien iesaistīšanās kārtība praktiski liedz organizācijām iespējas paust savu viedokli:

“Izsludina likumus tajā pašā valsts sekretāru sanāksmē, mums šodien atsūta: „Lūdzu, līdz rītdienas plkst. 15.00 iesūtīt komentārus”. Man nav laika izstrādāt komentārus un iesniegt atsauksmes, jo es rakstu pieteikumu vai es atskaitos, vēl kaut ko daru. Es domāju, ka vēl ilgi organizācijās nebūs cilvēku, kas ar to nodarbosies.”

Būtisks faktors, kas jāņem vērā, ir pašu organizāciju kompetences līmenis valsts pārvaldes jautājumos. Eksperti uzsver, ka organizācijām, kuras vēlas sniegt ieguldījumu valsts vai pašvaldības mēroga jautājumu risināšanā, ir jābūt atbilstošām zināšanām:

¹⁴ Vilka I., Strupiņš A., *Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze*, Rīga, 2004.g., 42.lpp.

„Ja tu nemāki to likumu lasīt, ja tu nesaproti, kādas sekas viens vai otrs vārds var ieviest, šo likumu pieņemot, tad tev ir ārkārtīgi grūti konsultēt un ar tevi ir viegli manipulēt. Tev pateiks, ka viss ir kārtībā, tikai parakstiet. Bet no otras puses tam sekas būs: finansējums uzlabosies vai pasliktināsies, kādas sfēras vēl tas skar... Un, ja tu gribi pietiekami godīgi un kvalitatīvi darboties, tev ir jābūt pietiekoši lielām prasmēm un iemaņām.”

„Turklāt pieņemt cilvēku, kurš nav izgājis cauri reālai dzīvei un tikai vērtēs, lasīs dokumentus, – tas ir bezjēdzīgs pasākums.”

“Tā kā ļoti viegli strādāt ar valsts institūcijām, ja tu esi zinošs.”

Organizācijas kompetences līmenis ir cieši saistīts ar tās iespējām piesaistīt atbilstošas kvalifikācijas speciālistus. NVO rīcībā jābūt pietiekošiem finanšu līdzekļiem, lai algotu šādus speciālistus. No šiem apsvērumiem izriet jautājums par NVO ekspertīzes, zināšanu izmaksām un valsts institūciju (ne)vēlēšanos tās segt:

„Ir daudz gadījumu, kad valsts uzaicina mūsu darbiniekus kā ekspertus darba grupā, uzliek ļoti nopietnus pienākumus tur, sākot ar to, ka reizi nedēļā divas stundas ir jāsež kaut kādā darba grupā, jāizstrādā koncepcijas, vēl kaut ko. Jautājums ir: kurš par to maksās? Cilvēks aiziet no saviem pienākumiem, kuri viņam būtu jāveic projektā, par ko tur maksā ES vai Lielbritānijas vēstniecība. Bet ministrija par to nemaksā.”

Kā norādīts pētījumā „Valsts pārvalde un NVO līdzdalība – efektīvu sadarbības modeli meklējot”, vairums ministriju konsultācijām ar NVO īpaši līdzekļi netiek plānoti vai atvēlēti. Izņēmums – valsts budžeta līdzekļi konsultatīvo padomju darbības nodrošināšanai. Dažās ministrijās konsultācijām tiek atvēlēti administratīvā budžeta līdzekļi. Tāpat konsultācijām var tikt izmantoti politikas izstrādes programmu līdzekļi, kas paredzēti semināriem un konferencēm.¹⁵

Jāatzīst, ka neviens no ekspertiem, kuri intervēti šī pētījuma ietvaros, atalgojumu par darbību ministriju darba grupās vai konsultatīvās padomēs nekad nav saņēmis, kaut arī daudziem no viņiem šāda veida sadarbība ar valsts pārvaldes institūcijām ir ikdienas darba sastāvdaļa.

¹⁵ Miezaine Z., Valsts pārvalde un NVO līdzdalība – efektīvu sadarbības modeli meklējot, Rīga, 2004.g., 45.lpp.

Apkopojot var secināt, ka to trūkumu un nepilnību, kuri identificēti gan šī, gan citu pētījumu ietvaros saistībā ar NVO un valsts pārvaldes institūciju sadarbību, pamatā ir administratīvo noteikumu neesamība sadarbības satura formulēšanā, kas nepārprotami ir administratīvs šķērslis NVO mērķu sasniegšanai un līdz ar to ilgtspējīgai attīstībai.

Informācijas apmaiņa un komunikācija

Kopumā organizāciju pārstāvji pozitīvi vērtē valsts un pašvaldību iestāžu informācijas pieejamību, vien piebilstot, ka grūtības ar informācijas iegūšanu var rasties nelielām lauku organizācijām, kurām nav pieejas internetam vai arī tā ir ierobežota.

Pretēji paustajam pētījumā „Valsts pārvalde un NVO līdzdalība – efektīvu sadarbības modeli meklējot” norādīts, ka organizācijas pašas maz izmanto internetu kā saziņas formu un informācijas ieguves avotu par ministriju darbību, kas skaidrojams ar ierobežotu pieeju internetam, taču organizācijas labprāt saņem informāciju no ministrijām elektroniski¹⁶.

Raksturojot ministriju sadarbības ar nevalstiskām organizācijām koordinēšanu, pētījumā „NVO un valsts sadarbības politika un prakse Eiropā: salīdzinoša analīze” secināts, ka bieži vien vienas ministrijas dažādos departamentos ir vairākas personas, kas risina ar NVO saistītus jautājumus, bet to darbība netiek koordinēta.¹⁷ Jāatzīmē, ka pašlaik atsevišķās ministrijās jau ir štata vieta speciālistam, kura pārziņā ir NVO un ministrijas sadarbība, ministrijas interešu sfērā darbojošos NVO datu bāzes izveide un citi līdzīga rakstura jautājumi.

3.2. Sadarbība ar pašvaldībām

Raksturojot NVO un pašvaldību sadarbību, jāatzīmē, ka likumā „Par pašvaldībām” nav normas, kas to regulētu. Likuma 24. pants paredz, ka pašvaldībai ir nolikums, kas kalpo kā saistošie noteikumi, nosakot pašvaldības pārvaldes organizāciju, lēmumu pieņemšanas kārtību, iedzīvotāju tiesības un pienākumus vietējā pārvaldē, kā arī citus pašvaldības darba organizācijas jautājumus. Šis ir iemesls, kādēļ pašlaik Latvijas pašvaldību praksē nav ieviesti vienoti principi vai regulējums, kas noteiktu, vai un kā jānotiek pašvaldību un NVO sadarbībai. Sadarbība starp NVO un pašvaldību var notikt saskaņā ar „Valsts pārvaldes iekārtas likumu”, kas paredz iespēju pašvaldībai

¹⁶ Turpat, 49.lpp.

kā publiskai personai deleģēt NVO kā privātpersonai kādus pārvaldes uzdevumus uz deleģējuma līguma pamata vai slēgt līdzdarbības līgumu ar NVO par kādu uzdevumu veikšanu. Tāpat iespējams slēgt pakalpojuma līgumus ar NVO, veicot iepirkuma procedūru, lai nodrošinātu kādu pakalpojumu attiecīgās pašvaldības iedzīvotājiem, tomēr šāda prakse katrā pašvaldībā ir dažāda. NVO pārstāvji atzīmē, ka nepieciešams izstrādāt skaidrākus šīs sadarbības noteikumu principus. Tas atzīts arī pētījumā “Pāreja uz sociālo pakalpojumu tirgu Latvijā – NVO labvēlīga politika” – skaidri jādefinē sadarbības noteikumi likumdošanā, paredzot iespēju valstij izstrādāt pašvaldību un NVO sadarbības principus.¹⁸ Jānorāda, ka juridiski un administratīvi noteiktu sadarbības principu neesamība arī ir administratīvs šķērslis, kas ietekmē organizāciju mērķu īstenošanu un ilgtspējīgu attīstību.

Nevalstisko organizāciju kontakti ar pašvaldībām visbiežāk ir mazās pašvaldībās un lauku rajonos, visretāk – lielās pilsētās. Lai arī kopumā NVO sadarbībā ar pašvaldībām tiek vērtēta pozitīvi, daži eksperti norāda uz tādiem šķēršļiem kā atsevišķu pašvaldību vadītāju kompetences trūkums par nevalstiskā sektora darbību kopumā un konkrētu organizāciju idejām un mērķiem atsevišķi, politiskas gribas trūkums, nepietiekama izglītība un informācija.

“Ārkārtīgi daudz pašvaldību vadītāji ir pārāk novecojuši, arī domāšanā. Līdz ar to grūti piedāvāt kādas jaunas, inovatīvas lietas.”

Tāpat tika norādīts uz cikliskumu NVO un pašvaldību sadarbībā:

“Ir grūti pēc katrām vēlēšanām. Kamēr tu izstāsti, kas ir NVO, kādēļ tā tēma ir svarīga, kamēr tas viss tiek saprasts, paiet gads. Un tad atkal sadarbība attīstās un turpinās. Tas, ka nav vienmērīga politiska virzība un nav tādas stratēģijas attiecībā uz vienu vai otru sfēru, kas pašvaldībās būtu risināma, traucē.”

Jābilst, ka likuma „Par pašvaldībām” 61. pants paredz, ka atsevišķu pašvaldības funkciju pildīšanai vai pašvaldības administratīvās teritorijas pārvaldīšanai dome (padome) no domes (padomes) deputātiem un attiecīgās pašvaldības iedzīvotājiem var izveidot valdes, komisijas vai darba grupas, kas veicina NVO pārstāvju līdzdalību

¹⁷ Bullēna N., Toftisova R., *NVO un valsts sadarbības politika un prakse Eiropā: salīdzinoša analīze*, Rīga, 2004.g., 6.lpp.

¹⁸ Miezaine Z., *Pāreja uz sociālo pakalpojumu tirgu Latvijā – NVO labvēlīga politika*, Rīga, 2005.g., 22.lpp.

vietējā pārvaldē. Valdes, komisiju un darba grupu darbā var pieaicināt speciālistus, kuriem par veikto darbu maksā no pašvaldības ieņēmumiem.

Mantiskais atbalsts NVO darbībai kā viena no sadarbības formām

Viens no biežāk pielietotiem sadarbības mehānismiem nevalstisko organizāciju un pašvaldību attiecībās ir pašvaldības mantiskais atbalsts konkrētu darbību vai funkciju nodrošināšanā, piemēram, telpu vai transporta nodošana terminētā lietošanā. Pētījumā „Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze” secināts, lai arī nevalstiskām organizācijām nepastāv būtiski šķēršļi mantiski saimnieciskajā aspektā, tomēr atsevišķi ierobežojumi, piemēram, publiskās mantas bezatlīdzības nodošanas lietošanā aizlieguma plašais traktējums, ir diskutējami.¹⁹

2005.gada oktobrī ir izstrādāts un nepieciešams apstiprināt „Valsts un pašvaldību mantas iznomāšanas likumu”. Līdz šim uz gadījumiem, kad valsts vai pašvaldības manta tiek iznomāta privātpersonām, tika attiecinātas likuma „Par valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanu”, kā arī Ministru kabineta 1995.gada 3.oktobra noteikumu Nr.292 „Noteikumi par valsts zemes nomu” prasības.

Likumprojekta „Valsts un pašvaldību mantas iznomāšanas likums” mērķis ir ieviest skaidru regulējumu valsts un pašvaldības mantas iznomāšanai. Tas paredz noteikt valsts un pašvaldības mantas iznomāšanas kārtību: nomas tiesību piešķiršanas metodes, lēmumu par mantas iznomāšanu pieņemšanas kārtību, informācijas par iznomājamo mantu un iespējām to iznomāt publiskošanu, valsts vai pašvaldības mantas nomas tiesību piešķiršanu izsolē vai piedāvājumu konkursā galvenos noteikumus, noteikt atbildīgos par iznomāšanu un ierobežojumus iznomāšanas komisiju amatpersonām.

Minētais likumprojekts rada godīgus konkurences apstākļus un pozitīvi ietekmēs uzņēmējdarbības vidi, kā arī administratīvās procedūras tiks padarītas skaidrākas. Raugoties no NVO viedokļa, šeit var rasties problēmas, jo NVO nereti nevar konkurēt ar komersantiem, pretendējot uz pašvaldības mantas iznomāšanu, un, ņemot vērā to, ka daudzas NVO sniedz pakalpojumus, kas nepieciešami attiecīgās pašvaldības

¹⁹ Vilka I., Strupiņš A., *Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze*, Rīga, 2004.g., 40.lpp.

iedzīvotājiem, būtu jāparedz iespēja šīm NVO saņemt nomā pašvaldības mantu ar atvieglotiem noteikumiem.

Likumprojekta 3. panta 1. daļa paredz, ka valsts vai pašvaldības mantas nomas tiesības var piešķirt izsolē vai piedāvājumu konkursā. Tā paša panta 2. daļā 4. punkts paredz iespēju noteiktās nomas tiesību piešķiršanas metodes nepiemērot, iznomājot mantu sabiedriskā labuma organizācijām, kuras nodarbojas ar izglītības, zinātnes, kultūras un veselības veicināšanu, vides aizsardzību un trūcīgo un sociāli mazaizsargāto personu grupu sociālās labklājības celšanu. Nav skaidrs, kādēļ tikai dažu jomu sabiedriskā labuma organizācijām ir šādas iespējas, bet citām jomām nav. Kopumā vērtējot, augstāk minētās problēmas norāda uz vienotas valsts un pašvaldību iestāžu nostājas attiecībā uz sadarbību ar nevalstiskajām organizācijām trūkumu. Katras organizācijas pieredze ir atšķirīga, kas būtībā ir vienotu spēles noteikumu trūkuma rezultāts. Šī iemesla dēļ nepieciešams izstrādāt skaidrus kritērijus NVO sadarbībai ar valsts un pašvaldību institūcijām, tādējādi novēršot šķēršļus sadarbības politikā valsts un pašvaldību institūcijām un administratīvos šķēršļus nevalstiskām organizācijām.

4. FINANŠU LĪDZEKĻU PIESAISTE NVO DARBĪBAS NODROŠINĀŠANAI

Finanšu resursu piesaiste, bez šaubām, ir aktuāls jautājums nevalstisko organizāciju dienas kārtībā. Visi eksperti atzīst, ka jebkurai organizācijai pastāvīgi būtu jāstrādā pie finanšu līdzekļu piesaistes no dažādiem avotiem. Pašreizējā Latvijas situācija šajā jomā tiek raksturota neviennozīmīgi. No vienas puses, nevalstiskajā sektorā aktīvi darbojas spēcīgas, pieredzējušas organizācijas, kuras ir spējīgas nodrošināt nepārtrauktu finanšu plūsmu darbības nodrošināšanai. No otras puses, ir vidēji lielas un mazas organizācijas, kurām trūkst resursu un pieredzes, lai veiksmīgi piesaistītu finanšu līdzekļus. Tādēļ iespējams runāt par savdabīgu polarizāciju organizāciju starpā, ko ietekmē esošās līdzekļu piešķiršanas shēmas.

„Pārskats par NVO sektoru Latvijā. 2004. gads” secināts, ka dotajā brīdī mainās ne vien nevalstisko organizāciju darbības jomas, bet arī finansējuma struktūra, jo starptautiski valstiskie un nevalstiskie donori samazina finansējumu NVO sektoram, bet vietējie finansējuma avoti šo samazinājumu vēl nespēj kompensēt²⁰. Finansējuma trūkuma dēļ organizācijas nereti uzsāk darbību citā jomā, tādējādi iedzīvinot

²⁰ Gaugere K., *Pārskats par NVO sektoru Latvijā. 2004.gads*, Rīga, 2005.g., 3.lpp.

piedāvājuma – pieprasījuma principu. Pētījuma „Valsts pārvalde un NVO līdzdalība – efektīvu sadarbības modeli meklējot” autore, to papildinot, atzīmē, ka profesionālās asociācijas atsevišķos gadījumos ir izdevīgākā pozīcijā nekā citas organizācijas, jo tām ir garantēta salīdzinoši liela ieņēmumu daļa no biedru naudu maksājumiem.

Savukārt pētījumā „Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze” norādīts, ka Latvijā vērojama nevalstisko organizāciju pārmērīga paļaušanās uz vienu ieņēmumu avotu, kas ietekmē gan organizācijas mērķus, gan arī samazina to ilgtspēju²¹. Nepieciešams paplašināt sabiedrības izpratni par nevalstisko organizāciju darbību un atbalstu tām, kā arī palielināt NVO iespējas gūt līdzekļus no dažādiem avotiem. Lai to īstenotu, pēc pētījuma autoru domām, būtu jāorganizē informatīvi pasākumi par NVO, jāizglīto organizāciju darbinieki, tāpat arī jāsniedz valsts atbalsts finansu avotu daudzveidošanai.

Runājot par finanšu līdzekļu piesaisti kopumā, parādās virkne problēmu, kas ir raksturīgas finansējuma piesaistei gan no valsts un pašvaldībām, gan no ārvalstu un Eiropas Savienības fondiem.

Viens no būtiskiem jautājumiem ir nevalstisko organizāciju kapacitāte. Kapacitāte jeb organizācijas spēja un iespējas veiksmīgi un atbilstoši izlietot resursus mērķu sasniegšanai (arī māka atskaitīties par izmantotiem līdzekļiem naudas devējam) ir nozīmīgākā problēma, par kuru vienisprātis bija visi intervētie NVO pārstāvji.

Jautājumu par kapacitātes nodrošināšanu, kas ir aktuāls NVO, piesaistot dažāda veida finansējumu, iespējams skatīt no vairākām pusēm. Šo problēmu eksperti saista ar pašu organizāciju uzņēmību, aktivitāti, spējām parādīt finansētājiem iepriekšējā darba (neatkarīgi no tā, vai tas tika veikts organizācijā vai ārpus tās) rezultātus dažādu dokumentu formā. Kāda no ekspertēm ļoti precīzi noformulēja kapacitātes vērtēšanas loģiku:

“Kur ir tā pretruna: ja organizācija ir nodibināta, viņā kaut kas notiek; viņā nekas nevar notikt, ja organizācijai nav naudas; ja organizācijai ir nauda, tad tai ir jāparādās bilancē. Un rezultātā, ja ir nulles bilancē, tu neesi uz zemes. Problēma ir tīri tehniska.”

²¹ Vilka I., Strupiņš A., *Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze*, Rīga, 2004.g., 27.lpp.

Tātad viena no atslēgām slēpjas projektu rakstītāju profesionalitātē, kā arī organizācijas iekšējās dokumentācijas sakārtotības pakāpē. Ja šie priekšnosacījumi iztrūkst, organizācija nonāk strupceļā:

„Ja organizācijā nav cilvēku, kas ir ar tādām runas dāvanām... viņi ir ļoti labi darītāji, bet varbūt nav labi teorētiķi... tad var būt problēmas. Un tas uzreiz būs mīnuss, un tie mīnusi summējas, un projekts var netikt apstiprināts.”

Kapacitātes problēma ir saistāma ar finanšu plūsmu organizācijā. Projekti, kas uz doto brīdi ir pamata finanšu avots NVO, ekspertu skatījumā nebūt nav vienīgais veids, kā tās var nodrošināt stabilu finansējumu. Pie tam stabili un pietiekami finanšu resursi ļauj organizācijai nodrošināt arī atbilstošus cilvēkresursus:

„Dzīvot tikai no projektiem, no projektiem, no projektiem – tas ir kā dzīvot no dienas uz dienu. Šodien mums ir projekts, un mēs dzīvojam; rīt mums nav projekts, un mēs nezinām, ko darīsim. Man liekas, finansējuma stabila plūsma nodrošina organizācijas ilgtspēju, un līdz ar to nodrošina iespēju piesaistīt kvalificētus kadrus.”

Kā viens no risinājumiem, kas ļautu organizācijām iegūt administratīvo izmaksu segšanai nepieciešamus līdzekļus, kā arī uzkrāt rezerves fondus, tika minēta iespēja pārdod savus pakalpojumus:

„[...] maksas pakalpojumi mums palīdzētu uzkrāt savu rezerves fondu, kas atkal nodrošinātu šo ilgtspēju. Kad mums ir pārtraukums starp projektiem, mēs varam sākt tērēt uzkrāto rezerves fondu un atkal nodrošināt ilgtspēju.”

Tomēr eksperti brīdina, ka arī ar šāda veida finanšu resursu iegūšanas mehānismu, kas šķietami ir atkarīgs no organizācijas uzņēmības vien, var rasties problēmas:

“Problēmas varētu būt saistībā arī ar pašiem pakalpojumiem, jo es uzskatu, ka jebkurai organizācijai ir jāpelna pašai. Vienalga vai tā būtu NVO vai pašvaldības iestāde. Un tad ir jautājums, vai tev likums atļauj pelnīt? Līdz kādai robežai? Kādas ir attiecības ar nodokļiem? Varbūt vajadzētu tomēr nevalstiskam sektoram būt lielākiem nodokļu atvieglojumiem.”

Zemāk aplūkotas nozīmīgākās problēmas, kas saistītas atsevišķi ar valsts un pašvaldību institūcijām, citu valstu finansētājiem un ES struktūrfondiem.

4.1. Valsts un pašvaldību budžeta līdzekļu piesaiste

Joprojām valstij nav vienotas nostājas sadarbībā ar nevalstisko sektoru, kas daļēji ir neizpratnes rezultāts:

„Viens no deputātiem man pilnīgi skaidri informēja, vēl pat prasīja, vai es saprotot, ko nozīmē angļiski „non-governmental”? „Non-governmental” – tas nozīmējot tieši to, ka valdība neatbalsta šīs organizācijas. Nu, piedodiet, ja tāda ir nostāja Saeimas deputātam, kurš sevi tā pozicionē, ka viņš darbojas ar NVO, tad es nezinu! Tad vienkārši nolaižas rokas. Nevar saprast, ko vispār darīt tālāk.”

Viens no būtiskiem šķēršļiem valsts un pašvaldību līdzekļu piesaistē ir tas, ka trūkst skaidri noteiktu kritēriju šo līdzekļu sadalē – cik daudz un kādiem mērķiem ir pieejami resursi:

“Iegāju viņu mājas lapā un skatos, ka tur ir ļoti lielas summas. Un es domāju: ‘Teorētiski tā varētu būt NVO, kas uz to piesakās.’ Bet tas īsti nav pateikts. Tad es skatos – konkurss. Es ieeju konkursa nolikumā. Jā, tas ir konkurss par atbalstu bērnu un jauniešu organizācijām, bet konkursa budžets arī nav pateikts. Man liekas, ka tas būtu vērtīgi, ja ministrijas pateiktu, ka tajā gadā viņi ir gatavi par tādu un tādu summu deleģēt uzdevumus. Bet kaut kā sistēma nav tādā veidā sakārtota.”

Uz doto brīdi katra valsts pārvaldes institūcija un pašvaldība pati nosaka līdzekļu piešķiršanas kārtību NVO. Ne vienmēr un ne visur esošie nosacījumi nodrošina pietiekamu objektivitātes un caurspīdīguma līmeni:

“Ir atsevišķas pašvaldības, kas organizē konkursus. Tas ir reālais modelis, kad viņi pasaka, ka šim mērķim mēs varam šogad atvēlēt tik un tik, lūdzu, iesniedziet projektu pieteikumus. Ir citas pašvaldības - organizācijas pie viņām griežas, un pašvaldības lemj, vai tas projekts ir atbalstāms, vai nav atbalstāms. Un, ja nav radīta nekāda sistēma, kritēriji, [...] tad tas lēmums arī nav objektīvs.”

Pētījumā „Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze”, to papildinot, tiek norādīts, ka valsts un pašvaldību institūcijas atbalsta gan atsevišķas organizācijas, gan piešķir finansējumu konkursa kārtībā. Dažās jomās ir noteikti kritēriji finansējuma piešķiršanai (vide, zemkopība), turpretim citās attiecības ar

atbalstāmajām organizācijām izveidojušās vēsturiski un jaunām iniciatīvām finansējumu rast ir grūtāk.²²

Tāpat tiek norādīts uz grūtībām rast finansējuma avotus tām darbības jomām, kuras valsts pārvaldes vai pašvaldību institūcijas neuzskata par prioritārām. Vispirms organizācijai, kura darbojas kādā noteiktā, neprioritārā jomā, ir jāspēj ietekmēt savu interešu iekļaušanu valsts pārvaldes iestādes vai pašvaldības prioritātēs un tas savukārt ietekmē to, kādu finansējuma daļu šīs NVO varētu saņemt.

Eksperti skaidro, ka attiecībā uz izsludinātajiem konkursiem bieži no valsts institūciju puses netiek ievēroti rezultātu paziņošanas termiņi, kas ne vien rada diskomfortu pieteicējiem, bet arī var būt par iemeslu turpmāko plānu izpildes kavēšanai. Dažkārt atbilde ir jāgaida pat mēnešiem, un tas organizācijai rada zaudējumus, it īpaši, ja tiek gaidīta atbilde par kāda finansējuma piešķiršanu vai projekta apstiprināšanu.

Valsts pārvaldes iestādēm jādarbojas tā, lai organizācijas varētu paļauties uz to darbību, lēmumiem un noteiktiem termiņiem. Tādēļ ir svarīgi, lai valsts iestāžu rīcību varētu prognozēt un saņemt informāciju vai atbildi pēc iespējas īsākā laika posmā bez vainojamas kavēšanās.

„Ministrijas nosaka konkrētu, parasti īsu pieteikšanās termiņu projektu iesniegšanai un izvirza striktas prasības, bet pēc tam atbilde netiek sniegta laicīgi. Tā nav īpaši godīga attieksme – iesniedzējam jābūt ļoti precīzam, bet attiecīgā valsts institūcija atbildi sniedz pēc neprognozējama laika.”

Gan šī pētījuma ietvaros veikto ekspertu interviju rezultātu analīze, gan arī iepriekš veiktie pētījumi uzrāda, ka viens no svarīgākajiem šķēršļiem NVO ilgtspējīgā attīstībā ir līdzekļu trūkums administratīvo izdevumu segšanai (telpām, algām u.c.).

“Ja organizācija grib nopietni strādāt, tur jābūt aparātam, un to aparātu ir jāuztur. Faktiski ir grūtības sabalansēt budžetu tā, lai varētu uzturēt to aparātu, kas ļauj organizācijai darboties. Pieņemsim, valsts var piešķirt mērķdotācijas sociālo pakalpojumu sniedzējiem. Un tās ir tikai tās izmaksas, kas ir saistītas ar aktivitātes realizāciju. Ja, piemēram, nodrošina zupu invalīdiem, tad to zupas izejvielu izmaksas apmaksās, varbūt arī darbinieka

²² Vilka I., Strupiņš A., *Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze*, Rīga, 2004.g., 24.lpp.

izmaksas, kas vārīs to zupu, bet neapmaksās visu pārējo loģistiku: grāmatvežu darbs, sekretāres, visu pārējo.”

Pētījums „Pāreja uz sociālo pakalpojumu tirgu Latvijā – NVO labvēlīga politika” vērš uzmanību uz to, ka saskaņā ar likuma „Par sabiedriskām organizācijām un to apvienībām” 20. pantu pašvaldības varēja finansēt tikai sabiedrisku organizāciju vai to apvienību mērķprogrammu realizāciju, turpretim Biedrību un nodibinājumu likums šo ierobežojumu vairs neparedz, tādējādi ļaujot piesaistīt pašvaldību finansējumu arī organizācijas administratīvo izdevumu segšanai. Tomēr pašvaldību darbinieki neizprot jaunā likuma pieeju un joprojām uzskata, ka pašvaldība var finansēt tikai konkrētu organizācijas projektu, līdz ar to ierobežojot NVO iespējas gūt finansiālu atbalstu administratīvo izmaksu segšanai no pašvaldību budžeta.

Sakarā ar minēto jautājumu par pašvaldības finansējuma piešķiršanu NVO, neviennozīmīgi tiek skaidrotas arī likuma „Par valsts un pašvaldību mantas un finanšu līdzekļu izšķērdēšanas novēršanu” normas, kuras no pašvaldību pārstāvju puses dažkārt rada šķēršļus NVO administratīvo izmaksu finansēšanai. Minētā likuma 10. panta 1. daļa nosaka, ka pašvaldību iestādēm ir aizliegts dāvināt (ziedot) finanšu līdzekļus un administratīvos izdevumus. 10.panta 2¹.daļa nosaka, ka valsts un pašvaldību uzņēmumi, kā arī uzņēmējsabiedrības, kurās valsts vai pašvaldības daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50%, var dāvināt (ziedot) finanšu līdzekļus un mantu tikai kultūras, zinātnes, izglītības, sporta, veselības un vides aizsardzības, kā arī sociālās palīdzības veicināšanai, bet ne vairāk kā 5000,- LVL kalendārā gadā, ja dāvināšanas (ziedošanas) brīdī attiecīgais uzņēmums vai uzņēmējsabiedrība:

- normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā ir samaksājusi valstij un pašvaldībai visus nodokļus;
- izpildījusi saistības pret saviem darbiniekiem.

Šīs normas pašvaldību pārstāvji min kā pamatojumu tam, kādēļ pašvaldība nedrīkst ziedot vai nodot savu mantu NVO. Taču tās attiecas tikai uz pašvaldību iestādēm un uzņēmumiem, kam ir noteikts pašvaldības finansējums, bet ne uz pašu pašvaldību, kuras lēmumus pieņem vēlētie deputāti. Pašvaldības, izstrādājot savus budžetus, var iekļaut sadaļu, paredzot līdzekļus nevalstisko organizāciju projektiem vai citām iniciatīvām, kā arī atsevišķu sadaļu kādai programmai sadarbībā ar NVO.

Likuma „Par pašvaldībām” 12.pants paredz, ka pašvaldības attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotāju interesēs var brīvprātīgi realizēt savas iniciatīvas ikvienā jautājumā, ja tas nav Saeimas, Ministru kabineta, ministriju, citu valsts pārvaldes iestāžu, tiesas vai citu pašvaldību kompetencē vai, ja šāda darbība nav aizliegta ar likumu. Savukārt minētā likuma 14.panta 2.daļas 3.punkts nosaka, ka, lai realizētu savas funkcijas, pašvaldība var racionāli un lietderīgi apsaimniekot pašvaldības kustamo un nekustamo mantu.

Pašvaldībā lēmumus pieņem dome (padome) un šiem lēmumiem jābūt maksimāli lietderīgiem. Nav likumiska pamata, kādēļ pašvaldība nevarētu lemt par finanšu līdzekļu piešķiršanu nevalstiskām organizācijām, kas veic tādas darbības, kuras konkrētās pašvaldības teritorijā ir vajadzīgas un veicināmas. Galvenais finanšu līdzekļu apsaimniekošanas princips ir tos izlietot lietderīgi un iedzīvotāju interesēs, nodrošinot finansējuma piešķiršanas procedūras caurskatāmību un vienlīdzīgas iespējas visām NVO.

4.2. Ārvalstu finansu piesaiste

Joprojām organizācijas saņem finansiālu atbalstu no dažādiem ārzemju avotiem. Vairākas organizācijas, kuras iespējams raksturot kā nostiprinājušās un relatīvi spēcīgas, uzsāka savu darbību, pateicoties finanšu resursiem no citām valstīm.

Tomēr attiecībā uz līdzekļu piesaisti no ārvalstu avotiem uzrunāto organizāciju pārstāvju vidū nav vienota viedokļa. Daļa ekspertu pauda pārliecību, ka uz doto brīdi Latvijas organizācijām ir pieejami neskaitāmi fondi, kuriem iespējams piesaistīt finansējumu:

“Uzskatu, ka iespējas ir ļoti labas, ļoti plašas. [...] tajā pašā brīdī ir desmitiem, simtiem, tūkstošiem Latviju finansējoši fondi. Kāpēc tev ir jāstrādā tikai uz ES naudu [...], ja tu vari strādāt paralēli uz citām naudām un gaidīt citus konkursus?”

Savukārt daļa ekspertu atzīmē, ka finanšu iespējas Latvijas NVO krietni saruka pēc iestāšanās Eiropas Savienībā, kam sekoja vairāku nozīmīgu finansētāju aiziešana no valsts. Kā būtiskākie donori, kuru sniegtā finansējuma samazināšanu organizācijas izjutušas visspēcīgāk, ir Pasaules banka, UNDP, Sorosa fonds Latvija un Phare programma.

“[...] šobrīd NVO nav tas vieglākais laiks. Ja vieglāk bija pirms mēs iestājāmies ES, kad bija salīdzinoši daudz donoru organizācijas, fondi, kas strādāja ar Baltijas valstīm, tad tomēr bija vienkāršāk izdzīvot. Šobrīd, kad tu netiec nekam klāt un tu jau esi uzrakstījis... cik mums ir uzrakstīts SIFam... Īstenībā citur nav nekad kur iesniegt projektus.”

Šāda viedokļu daudzveidība skaidrojama ar atšķirīgu informētības līmeni un diviem atšķirīgiem organizāciju tīklojumiem, no kuriem vienā turpina ieplūst ārvalstu finansējums, turpretim otri to vairs nesaņem.

4.3. ES struktūrfondu līdzekļu piesaiste

Pētījumā „Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze” norādīts, ka, neskatoties uz to, ka struktūrfondu līdzekļi būtiski spēj sniegt atbalstu NVO turpmākai attīstībai, pašreizējā situācijā pastāv ierobežojumi, kas liedz NVO izmantot šo iespēju. Organizāciju pārstāvji, kuri apzināti šī pētījuma ietvaros, norāda šādus šķēršļus:

- lai īstenotu Eiropas Savienības (ES) projektus, nepieciešams līdzfinansējums, kuru, samazinoties ārvalstu finansējumam un ņemot vērā vietējo uzņēmumu ierobežotās iespējas, ir grūti piesaistīt;
- ES procedūras paredz projekta pilnas izmaksas segt tikai pēc projekta pabeigšanas, kas nozīmē, ka organizācijām var būt nepieciešamība ņemt aizdevumu bankā. Tomēr tikai retai NVO Latvijā ir kredītu vēsture, kas ļauj šo aizdevumu saņemt.

Runājot par ES fondu resursu piesaistīšanu, praktiski visi NVO pārstāvji bija vienprātīgi, ka tikai nosacīti spēcīgas un attīstītas organizācijas ar augstām kapacitātēm ir spējīgas sagatavot iesniegšanai prasībām atbilstošus projektus:

„Uz doto brīdi Latvijā ir izveidojusies situācija, kad tikai spēcīgas pašvaldības un NVO ir spējīgas sagatavot kvalitatīvus projektu pieteikumus Eiropas Savienības fondiem. Tas ir resursu un prasmju jautājums. Līdz ar to piedāvājums visu lielumu organizācijām piedalīties vienā projektu konkursā varētu nebūt pats labākais risinājums.”

Organizāciju pārstāvji min, ka uz atsevišķiem projektu konkursiem – konkrēti uz finansējumu saimnieciskās darbības attīstībai – tās nevar pretendēt savas juridiskās

formas dēļ, jo uz minēto finansējumu var pieteikties tikai komersanti. Tas dažkārt liedz nevalstiskām organizācijām, kas sniedz kādus pakalpojumus (īpaši sociālos – izglītības, veselības u.c.) saimnieciskās darbības veidā, pieteikties un iegūt finansējumu pakalpojumu attīstīšanai.

Pieteikšanos uz ES struktūrfondu līdzekļiem uzrunātie NVO pārstāvji saista ar ļoti apjomīgu papīru, daudzveidīgu dokumentu sagatavošanu un liela skaita formālu prasību izpildi. Tas nozīmē, ka visneizdevīgākā situācijā ir jaunas, mazas, lauku reģionu organizācijas, kurām, pēc ekspertu viedokļa, ir mazas izredzes nodrošināt pastāvēšanu pašreizējā situācijā:

“Vienkārši parastajām NVO - ne viņām ir tās prasmes, ne spējas uzrakstīt, izveidot šādu projektu. Bet tur [spēcīgajās pašvaldībās un lielajās organizācijās] sēž un strādā ar to cilvēki, [kuri] profesionālā līmenī ar to nodarbojas. [...] Man liekas, ka mēs tiešām iznīdējam mazās NVO. Pat ne mazās, es teiktu - vidējās NVO nevar pavilkt līdz tam līmenim.”

Vienīgais risinājums, kā šādas organizācijas var piekļūt ES līdzekļiem, ir sadarboties ar lielām un spēcīgām NVO.

Finanšu līdzekļu piesaiste no Eiropas Savienības fondiem notiek, pamatojoties uz attiecīga konkursa nolikuma pamata, biedrībai un nodibinājumam aizpildot noteikta veida pieteikuma veidlapu un iesniedzot prasītos dokumentus. Pirmais, ar ko sastopas potenciālais projekta pieteicējs, ir konkursa vadlīnijas. Runājot par tām, NVO pārstāvji pauda sašutumu par izplūdušiem formulējumiem:

“Dažreiz pieteikuma formās ir neskaidri noformulēti. Mēs izprotam to savādāk, tad aizpildām tā, kā saprotam, bet izrādās, [...] ka mēs esam sapratuši to, ko mēs esam sapratuši, nevis to, ko viņi bija domājuši”.

Organizācijas nereti saskaras ar neskaidru formulējumu un atšķirīgu traktējumu, ko sniedz administrējošās iestādes darbinieki un vērtēšanas komisija:

„Ir kaut kāds pilnīgi neskaidrs kritērijs. Cilvēks – [fonda] darbinieks – tulko, kā viņš to saprot. Kad nāk vērtēšanas komisija, viņi atkal citādāk to kritēriju tulko. Un tad tā sajūta, ka ir it kā klusais telefons. [...] kritērijs ir jāspēj identificēt, atšifrēt, lai cilvēks zina, kurā virzienā domāt.”

NVO pārstāvji pozitīvi vērtē situācijas, kad finansētājs paziņo atteikuma iemeslus projekta iesniedzējam, kas ļauj organizācijām pilnveidoties un nepieļaut līdzīgas kļūdas nākotnē. Šāda prakse jāievieš visās finansētāju institūcijās.

Lai īstenotu projektus, piesaistot ES līdzekļus, aktuāls ir jautājums par nepieciešamo līdzfinansējumu un priekšfinansējumu projektiem. Šo finansējumu nevalstiskām organizācijām ir apgrūtināši nodrošināt. NVO pārstāvji kritiski vērtē normu, kas paredz piešķirt finansējumu projektam pēc tā īstenošanas. Organizāciju pārstāvji neredz iespēju pat uzsākt šādu projektu īstenošanu:

„Ja projekti, kur tev sākumā ir jāiegulda savi līdzekļi, un pēc tam vari dabūt atpakaļ no šī fonda, tad tas nav pārāk labi. Pat var teikt, ka pilnīgi nepieņemams variants NVO. [...] ir jābūt NVO daudz savādākiem principiem, nekā [attiecībā pret] pašvaldībām un valsts institūcijām, kurām ir budžeti, vai firmām, kurām ir peļņa. Mums peļņas nav un nebūs. Mums bieži vien nav, kur ņemt šos savus līdzekļus, kurus ieguldīt sākumā projekta īstenošanā. Līdz ar to tas ir tāds ļoti negatīvs aspekts, kas patreiz ir parādījies. Mēs par to neesam laimīgi.”

Dažas organizācijas ir gatavas meklēt nepieciešamos līdzekļus bankās, ņemot aizdevumus. Tomēr šāds situācijas risinājums paredz, ka organizācijai pašai jāmaksā bankai procenti par aizdevumu, un līdz ar to NVO domā par dažādām finanšu plūsmu shēmām un kombinācijām ar mērķi minimizēt izdevumus:

„Un tad, ja tu piesaisti finansējumu no bankām, tad tas atkal prasa procentus. Un mēs esam sociāla organizācija, mēs esam bezpeļņas organizācija [...]. Kur tad lai mēs ņemam to naudu procentiem? Atkal ir radoši jādomā, kā nodrošināt to, ka tu vari īstenot tās idejas.”

“Mēs bijām izstrādājuši tā projekta grafiku, ka mēs to naudu – kredītu no bankas – paņemtu pēdējā mēnesī pirms atskaites iesniegšanas. [...] Tad kādi 2 mēneši paiet, 3 mēnešus mums ir tā summa. Līdzko mums ieskaita, mēs atdodam naudu bankai atpakaļ, tad procenti ir nelieli. Bet kāpēc tā ir jādara, kad tajā pašā laikā valsts un pašvaldību institūcijas saņem naudu uz priekšu? Viņi var paņemt aizdevumu Valsts kasē, viņiem ir garants. Mums nav šādas NVO kases, kur paņemt aizdevumus. Tas ir pilnīgi nepieņemami. Ir jāparedz arī NVO šis avansa maksājums, ir jānodod šī iespēja.”

Tātad, papildus finansējuma problēma joprojām paliek aktuāla nevalstiskām organizācijām, piesakoties uz ES fondu līdzekļiem. Šādā situācijā tiek meklēti risinājumi, manipulējot ar esošajiem, t.sk. arī citu projektu līdzekļiem:

“No kurienes veidojas līdzfinansējums NVO projektiem? No citiem projektiem. Tā ir. [...] Jo nav jau nevienam sponsora, kurš iedod 10 000 latu, valsts man arī neiedod šos latus.”

Īpaši jāatzīmē vairāku ekspertu neizpratne par fondu rīcību attiecībā uz atskaitīšanās prasībām. Vairāki NVO pārstāvji praksē bija saskārušies ar situācijām, kad šīs prasības tika mainītas projekta ieviešanas laikā, bieži neinformējot par to pašas organizācijas:

“Projekta gaitā pie mums brauc finansētājs pārbaudīt. Viņš pārbauda, pasaka, lai sakārto to un to. Mēs visu izdarām. Tad, kad mēs sagatavojam gala atskaiti, pēkšņi viņi neakceptē. [Viņi] maina prasības projekta ieviešanas laikā attiecībā uz atskaišu sagatavošanu. Līdz ar to rada smagas situācijas.”

Kā blakusefektu nevalstisko organizāciju *de facto* atkarībai no lieliem ārvalstu finansētājiem vairāki eksperti min nepieciešamību pielāgot organizāciju mērķu sasniegšanas ceļus finansētāju prioritātēm. Rezultātā organizācijām jāmaina sākotnēji iecerētie plāni:

“[...] ikdienā ir jācīnās ar projektiem un jāraksta vienam, otram, trešajam fondam, un tev ir jāatbilst tai prioritātei, kas ir viņiem, ko viņi prasa projektā. Tad ļoti liela orientācija uz ilglaicīgu stratēģiju, tāda precīza virzība uz mērķi – ar to nevar rēķināties. Šodien praktiski ir jārēķinās ar to, ka tu uz savu mērķi virzīsies uz vienu pusīti vairāk, uz otru pusīti vairāk. Tas būs atkarīgs no projektiem, ko tu dabūsi.”

Kā nozīmīgākās institūcijas, kuru prasībām bieži vien pielāgojas nevalstiskās organizācijas, minētas Eiropas Savienība un Apvienoto Nāciju Organizācija.

Analizējot NVO iespējas piesaistīt finanšu līdzekļus no ES struktūrfondiem, jāatzīmē 2005.gada 31.maija MK noteikumi Nr.389 „Kārtība, kādā valsts budžetā plāno līdzekļus Eiropas Savienības struktūrfondu finansēto projektu īstenošanai un veic maksājumus”, kas nosaka kārtību, kādā valsts budžetā plāno līdzekļus Eiropas Savienības struktūrfondu finansēto projektu īstenošanai un projektu ietvaros faktiski

veikto izdevumu atmaksai, kā arī kārtību, kādā centrālās valsts iestādes sagatavo valsts budžeta līdzekļu pieprasījumus struktūrfondu finansēto projektu īstenošanai kārtējā gada valsts budžetam un valsts budžeta ilgtermiņa saistībām, kā arī maksājumu veikšanas kārtību. Patreiz minētie noteikumi nav piemēroti nevienai grantu shēmai, jo tie ir salīdzinoši jauni, un tādēļ nav iespējams izvērtēt uz konkrētu piemēru pamata, kā tie darbojas. Praktiski to darbību un ietekmi tieši uz NVO varēs redzēt un vērtēt tad, kad tiks izskatīti un apstiprināti projektu pieteikumi uz Eiropas Sociālā fonda grantu shēmu „Tehniskā palīdzība nevalstisko organizāciju un pašvaldību kapacitātes stiprināšanā Eiropas Sociālā fonda pasākumu ieviešanai”, kuras apsaimniekotājs ir Sabiedrības integrācijas fonds (SIF). Minētajos noteikumos paredzētais maksājumu veikšanas modelis par grantu shēmas ieviešanu vienkāršotā izklāstā paredzēts tāds, ka gadījumā, ja granta finansējuma saņēmējs ir NVO (arī pašvaldība), tad:

1. no preču piegādātājiem, darbu izpildītājiem vai pakalpojumu sniedzējiem tiek saņemti rēķini par darbībām, kas veiktas grantu shēmas projekta īstenošanā;
2. pamatojoties uz līgumu, kas noslēgts starp projekta ieviesēju un SIF, NVO sniedz rēķinus un to pamatojošo dokumentu kopijas un/vai sniedz paskaidrojumus SIF, kas veic minēto dokumentu atbilstības pārbaudi projekta pieteikumam;
3. ja dokumenti tiek atzīti par atbilstīgiem, tiek nodots rīkojums Valsts kasei veikt minēto rēķinu apmaksu. NVO pati šajā gadījumā nevar veikt rēķinu priekšapmaksu, jo nav paredzēta šādu izdevumu atmaksa.

Šī procedūra var izrādīties ļoti laikietilpīga, jo diez vai SIF varēs izskatīt iesniegto rēķinu un citu dokumentu atbilstību projekta pieteikumam ļoti īsā laikā un tas nozīmē, ka NVO jāsadarbojas ar piegādātājiem vai pakalpojumu sniedzējiem, kuri ir gatavi gaidīt rēķinu apmaksu ilgāku laika posmu. Turklāt var rasties izdevumi projektu ieviešanas gaitā, kuru apmaksu nevar gaidīt vēlāk, bet tā jāveic uzreiz (piemēram, ceļa izdevumi, benzīns utml.). Šie noteikumi tādā redakcijā, kādā tie tagad ir spēkā, viennozīmīgi ir apgrūtināši tām personām, kas veiks grantu shēmas ieviešanu. Noteikumos nepieciešami grozījumi un ideālā variantā jāparedz iespēja saņemt avansa summu, kas pavērtu iespējas pieteikties uz ES struktūrfondu līdzekļiem arī tām NVO, kurām ir neliela finansiālā kapacitāte. Var paredzēt jau minētajos noteikumos normu, kas ļautu NVO vismaz veikt rēķinu priekšapmaksu un saņemt pēc tam šo izdevumu apmaksu. Šāda sistēma tomēr nebūtu labākais risinājums mazajām NVO, jo tad tām ir jābūt brīviem pašu līdzekļiem vai jāņem aizņēmums kredītiestādēs, turklāt vēl jāgaida

noteikts laiks, kamēr šie izdevumi tiks atmaksāti. Tādēļ nepieciešams veicināt valsts iestāžu uzticēšanos NVO un paredzēt zināmas summas piešķiršanu avansā. Jāatzīmē, ka atbildīgajai institūcijai ir tiesības vērsties tiesā par zaudējumu piedziņu gadījumā, ja ir noticis nepamatots līdzekļu izlietojums.

Ieteikumi

- saistībā ar biedrību un nodibinājumu reģistrāciju:

- izstrādāt metodiskos norādījumus biedrību un nodibinājumu reģistrēšanai, sniedzot kompetenta jurista komentārus Biedrību un nodibinājumu likuma normu interpretācijā, kas būtu praktiski pielietojami statūtu un citu dokumentu veidošanā, kā arī likumā ietvertu terminu vienkāršotu skaidrojumu;
- izplatīt izstrādātos metodiskos norādījumus NVO reģionālos atbalsta centros, LR Uzņēmumu reģistra nodaļās un internetā.

- saistībā ar organizāciju administratīvo funkciju nodrošināšanu:

- lai sekmētu NVO ilgtsējīgu attīstību, organizēt izglītojošus seminārus biedrību un nodibinājumu vadītājiem reģionos administratīvās vadības jautājumos, t.sk. par valsts pārvaldes iestāžu, kuras nodrošina NVO darbības uzraudzību, prasībām grāmatvedības un lietvedības jautājumos – dokumentācijas arhivēšana un lietu nomenklatūra, datu bāzes reģistrēšana, darba aizsardzības prasību ievērošana, ISBN klasifikācija utml. Semināros būtu nepieciešams arī veikt izskaidrojošo darbu organizāciju vadītājiem par likumdošanā paredzētām iespējām gūt nodokļu (nekustamā īpašuma nodokļa, pievienotās vērtības nodokļa un iedzīvotāju ienākuma nodokļa) atvieglojumus un par priekšrocībām sabiedriskā labuma organizācijas statusa iegūšanā;
- izstrādāt metodiskos norādījumus biedrību un nodibinājumu vadītājiem administratīvās vadības jautājumos un izplatīt šos norādījumus NVO reģionālos atbalsta centros un internetā;
- izstrādāt skaidrus un detalizētus metodiskos norādījumus, pēc kuriem Finanšu ministrijas pārstāvji izvērtēs sabiedriskā labuma organizācijas darbības, ziedojumu un ienākumu atbilstību „Sabiedriskā labuma organizāciju likuma” normām;
- izstrādāt iekšēju instrukciju vai noteikumus VID darbiniekiem par NVO piemērojamām normām un prasībām grāmatvedības kārtošā un pārskatu, deklarāciju sagatavošanā, tādējādi sekmējot vienotu prasību nodrošināšanu visām NVO visās VID teritoriālajās iestādēs;

- saistībā ar sadarbību ar valsts un pašvaldību institūcijām:

- katrai ministrijai izstrādāt regulējumu/ instrukciju, kādā veidā notiek ministrijas sadarbība ar NVO darba grupu apspriedēs;
- pašvaldību nolikumā paredzēt kārtību, kādā notiek pašvaldības sadarbība ar privātpersonām (NVO);

- centralizēta konkursa veidā sniegt finansiālu atbalstu tām NVO, kuras iesaistītas ministriju darba grupu un konsultatīvo padomju apspriedēs, kā arī sniedz atzinumus likumprojektiem un politikas dokumentiem. Neatkarīga institūcija, kura varētu organizēt šādu konkursu, ir Sabiedrības integrācijas fonds;
- paredzēt objektīvu termiņu, kādā nevalstiskām organizācijām, kuras to vēlas, jāsniedz atzinumi par izstrādātajiem likumprojektiem un politikas dokumentiem;
- sadarbībā ar Latvijas Pašvaldību savienību organizēt informatīvu semināru pašvaldību pārstāvjiem par NVO lomu pašvaldību darbā (labās prakses piemēri) un tiesību normu interpretēšanu jautājumos par tiešā un netiešā finansējuma piešķiršanu NVO;
- **saistībā ar finanšu līdzekļu piesaisti:**
 - organizēt informatīvas kampaņas masu medijos ar mērķi veicināt sabiedrības izpratni par nevalstisko organizāciju darbību un atbalstu tām, tādējādi palielinot NVO iespējas gūt līdzekļus no dažādiem finansējuma avotiem, t.sk. no privātiem un komersantu ziedojumiem;
 - lai ieviestu vienotu praksi finansējuma piesaistei no valsts un pašvaldību budžeta līdzekļiem, izstrādāt vadlīnijas kārtībai, kādā notiek valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu piesaiste nevalstiskām organizācijām;
 - valsts un pašvaldību institūcijām gadskārtējā budžetā norādīt, cik daudz un kādiem mērķiem ir pieejami resursi nevalstisko organizāciju projektiem;
 - lai sekmētu NVO vienmērīgu attīstību, sniedzot iespēju stiprināt kapacitāti ne vien nacionāla mēroga organizācijām, kurām ir liels finanšu apgrozījums, bet arī reģionālām un mazām organizācijām, palielināt mazo grantu programmu skaitu, kas tiek finansētas no ES struktūrfondu līdzekļiem;
 - lai sekmētu NVO saimnieciskās darbības veikšanu un attīstību, paredzēt iespēju arī biedrībām un nodibinājumiem pretendēt uz Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras apsaimniekotās grantu shēmas “Atbalsts nodarbināto kvalifikācijas celšanai, pārkvalifikācijai un tālākizglītībai” finansējumu;
 - veikt grozījumus MK noteikumos nr. 389 „Kārtība, kādā valsts budžetā plāno līdzekļus Eiropas Savienības struktūrfondu finansēto projektu īstenošanai un veic maksājumus” un paredzēt iespēju nevalstiskām organizācijām saņemt avansa summu neatliekamo izdevumu segšanai, kas radušies projekta ieviešanas laikā;

- paredzēt visām sabiedriskā labuma organizācijām saņemt nomas tiesības bez izsoles vai piedāvājuma konkursa, ja šo organizāciju darbība ir sabiedriskais labums.

Pielikums 1

Organizāciju saraksts, kuru pārstāvji intervēti pētījuma ietvaros

Baltijas – Amerikas Partnerattiecību programma

Cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizācija “Sustento”

biedrība DIA+LOGS

Invalīdu un viņu draugu apvienība “Apeirons”

Latvijas Pilsoniskā alianse

Latvijas Skautu un Gaidu centrālā organizācija

Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padome

Līvānu fonds “Baltā māja”

NVO reģionālais atbalsta centrs Daugavpilī

NVO reģionālais atbalsta centrs Ventspilī

Latvijas Ģimenes plānošanas un seksuālās veselības asociācija „Papardes zieds”

portāls Ziedot.lv

Resursu centrs sievietēm “Marta”

Rīgas Samariešu apvienība

Rotari jauniešu klubs „Rotaract”

Sabiedriskās politikas centrs “Providus”

Sabiedrība par atklātību “Delna”

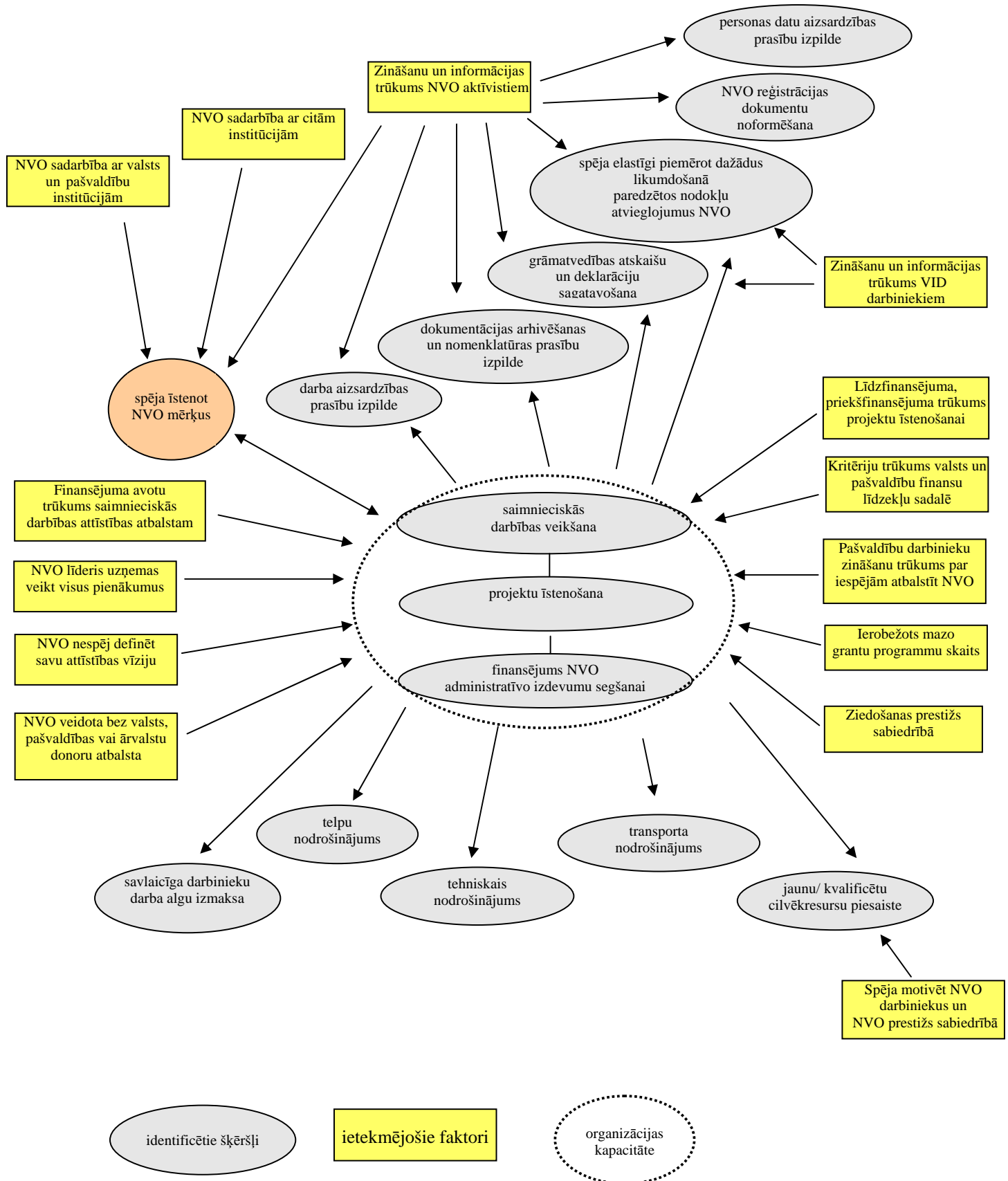
Sieviešu tiesību institūts

Vides aizsardzības klubs

Vidusdaugavas attīstības kustība

Pielikums 2

Pētījumā identificētie šķēršļi un tos ietekmējošie faktori

Pielikums 3

3 pielikums Petījuma identifikācija šķēršļi un piedāvātie risinājumi

<p>skēršļi</p> <p>faktori</p> <p>NVO reģistrācijas dokumentu noformēšana</p>	<p>Zināšanu un informācijas trūkums NVO aktivistiem</p> <p>1. izstrādāt metodiskus norādījumus biedrību un nodibinājumu reģistrēšanai, iekļaujot jurista komentārus Biedrību un nodibinājumu likuma normu interpretācijā un termiņu vienkāršotu skaidrojumu;</p> <p>2. izplatīt izstrādātos metodiskus norādījumus NVO reģionālos atbalsta centros, LR Uzņēmumu reģistra nodaļās un internetā.</p>	<p>Zināšanu un informācijas trūkums VID darbiniekiem</p>	<p>NVO sadarbība ar valsts un pašvaldību institūcijām</p>	<p>Spēja motivēt NVO darbiniekus un NVO prezis sabiedrībā</p>	<p>Ziedotājus pesisiz sabiedrībā</p> <p>izstrādāt skaidrus un detalizētus metodiskus norādījumus, pēc kuriem Finanšu ministrijas pārstāvji izvērtēs sabiedriskā labuma organizācijas darbības, ziedojumu un lēmumu atbilstību. Sabiedriskā labuma organizāciju likuma" normām;</p>	<p>Kritēriju trūkums valsts un pašvaldību līdzekļu sadalē</p>	<p>Ierobežots mazo grantu programmu skaits</p>	<p>Finansējuma avotu trūkums sammieciskās darbības atstribas atbalstam</p>	<p>Līdzfinansējuma un priekšfinansējuma trūkums ES struktūrfondu projektu īstenošanai</p>	<p>Pašvaldību darbinieku zināšanu trūkums par iespējām atbalstīt NVO</p>
<p>personas datu aizsardzības prasību izpilde</p> <p>spēja elastīgi pieņemt dažādus likumdošana paredzētos nodokļu atvieglojumus NVO</p> <p>granatveidības atkārtu un deklarāciju sagatavošana</p>	<p>1. organizēt izglītošos seminārus biedrību un nodibinājumu vadītājiem reģionos administratīvās vadības jautājumos. Semināros būtu nepieciešams izskaidrot likumdošanā paredzētām iespējām gūt nodokļu atvieglojumus un par instrukciju vai noteikumu priekšrocībām sabiedriskā VID darbiniekiem par labuma organizācijas NVO pieņemotajam statusa iegūšanu; 2. normām un prasībām izstrādāt metodiskus grāmatvedības kārtosnā norādījumus biedrību un nodibinājumu vadītājiem sagatavošanā.</p>	<p>iekšēju izstrādāt instrukciju vai noteikumu priekšrocībām sabiedriskā VID darbiniekiem par labuma organizācijas NVO pieņemotajam statusa iegūšanu; 2. normām un prasībām izstrādāt metodiskus grāmatvedības kārtosnā norādījumus biedrību un nodibinājumu vadītājiem sagatavošanā.</p>	<p>iekšēju izstrādāt instrukciju vai noteikumu priekšrocībām sabiedriskā VID darbiniekiem par labuma organizācijas NVO pieņemotajam statusa iegūšanu; 2. normām un prasībām izstrādāt metodiskus grāmatvedības kārtosnā norādījumus biedrību un nodibinājumu vadītājiem sagatavošanā.</p>	<p>iekšēju izstrādāt instrukciju vai noteikumu priekšrocībām sabiedriskā VID darbiniekiem par labuma organizācijas NVO pieņemotajam statusa iegūšanu; 2. normām un prasībām izstrādāt metodiskus grāmatvedības kārtosnā norādījumus biedrību un nodibinājumu vadītājiem sagatavošanā.</p>	<p>iekšēju izstrādāt instrukciju vai noteikumu priekšrocībām sabiedriskā VID darbiniekiem par labuma organizācijas NVO pieņemotajam statusa iegūšanu; 2. normām un prasībām izstrādāt metodiskus grāmatvedības kārtosnā norādījumus biedrību un nodibinājumu vadītājiem sagatavošanā.</p>	<p>iekšēju izstrādāt instrukciju vai noteikumu priekšrocībām sabiedriskā VID darbiniekiem par labuma organizācijas NVO pieņemotajam statusa iegūšanu; 2. normām un prasībām izstrādāt metodiskus grāmatvedības kārtosnā norādījumus biedrību un nodibinājumu vadītājiem sagatavošanā.</p>	<p>iekšēju izstrādāt instrukciju vai noteikumu priekšrocībām sabiedriskā VID darbiniekiem par labuma organizācijas NVO pieņemotajam statusa iegūšanu; 2. normām un prasībām izstrādāt metodiskus grāmatvedības kārtosnā norādījumus biedrību un nodibinājumu vadītājiem sagatavošanā.</p>	<p>iekšēju izstrādāt instrukciju vai noteikumu priekšrocībām sabiedriskā VID darbiniekiem par labuma organizācijas NVO pieņemotajam statusa iegūšanu; 2. normām un prasībām izstrādāt metodiskus grāmatvedības kārtosnā norādījumus biedrību un nodibinājumu vadītājiem sagatavošanā.</p>	<p>iekšēju izstrādāt instrukciju vai noteikumu priekšrocībām sabiedriskā VID darbiniekiem par labuma organizācijas NVO pieņemotajam statusa iegūšanu; 2. normām un prasībām izstrādāt metodiskus grāmatvedības kārtosnā norādījumus biedrību un nodibinājumu vadītājiem sagatavošanā.</p>	<p>iekšēju izstrādāt instrukciju vai noteikumu priekšrocībām sabiedriskā VID darbiniekiem par labuma organizācijas NVO pieņemotajam statusa iegūšanu; 2. normām un prasībām izstrādāt metodiskus grāmatvedības kārtosnā norādījumus biedrību un nodibinājumu vadītājiem sagatavošanā.</p>
<p>dokumentācijas arhivēšanas prasību izpilde</p> <p>darba aizsardzības prasību izpilde</p>	<p>administratīvās vadības jaudājumos un izplatīt tos NVO reģionālos atbalsta centros un internetā.</p>	<p>administratīvās vadības jaudājumos un izplatīt tos NVO reģionālos atbalsta centros un internetā.</p>	<p>administratīvās vadības jaudājumos un izplatīt tos NVO reģionālos atbalsta centros un internetā.</p>	<p>administratīvās vadības jaudājumos un izplatīt tos NVO reģionālos atbalsta centros un internetā.</p>	<p>administratīvās vadības jaudājumos un izplatīt tos NVO reģionālos atbalsta centros un internetā.</p>	<p>administratīvās vadības jaudājumos un izplatīt tos NVO reģionālos atbalsta centros un internetā.</p>	<p>administratīvās vadības jaudājumos un izplatīt tos NVO reģionālos atbalsta centros un internetā.</p>	<p>administratīvās vadības jaudājumos un izplatīt tos NVO reģionālos atbalsta centros un internetā.</p>	<p>administratīvās vadības jaudājumos un izplatīt tos NVO reģionālos atbalsta centros un internetā.</p>	<p>administratīvās vadības jaudājumos un izplatīt tos NVO reģionālos atbalsta centros un internetā.</p>
<p>kapacitāte</p> <p>tehniskais nodrošinājums</p> <p>transporta nodrošinājums</p>	<p>centralizēta konkursa veidā sniegt finansālu atbalstu tām NVO, kuras iesauktas ministriju darba grupu un konsultatīvo padomju apspriedēs. Katrā organizāciju darbību un atbalstu tām, iadējādāt arī smedz atzinumus likumprojektiem un politikas dokumentiem. Neatkarīga institūcija kura varētu organizēt šādu konkursu, ir Sabiedrības integrācijas fonds;</p>	<p>centralizēta konkursa veidā sniegt finansālu atbalstu tām NVO, kuras iesauktas ministriju darba grupu un konsultatīvo padomju apspriedēs. Katrā organizāciju darbību un atbalstu tām, iadējādāt arī smedz atzinumus likumprojektiem un politikas dokumentiem. Neatkarīga institūcija kura varētu organizēt šādu konkursu, ir Sabiedrības integrācijas fonds;</p>	<p>centralizēta konkursa veidā sniegt finansālu atbalstu tām NVO, kuras iesauktas ministriju darba grupu un konsultatīvo padomju apspriedēs. Katrā organizāciju darbību un atbalstu tām, iadējādāt arī smedz atzinumus likumprojektiem un politikas dokumentiem. Neatkarīga institūcija kura varētu organizēt šādu konkursu, ir Sabiedrības integrācijas fonds;</p>	<p>centralizēta konkursa veidā sniegt finansālu atbalstu tām NVO, kuras iesauktas ministriju darba grupu un konsultatīvo padomju apspriedēs. Katrā organizāciju darbību un atbalstu tām, iadējādāt arī smedz atzinumus likumprojektiem un politikas dokumentiem. Neatkarīga institūcija kura varētu organizēt šādu konkursu, ir Sabiedrības integrācijas fonds;</p>	<p>centralizēta konkursa veidā sniegt finansālu atbalstu tām NVO, kuras iesauktas ministriju darba grupu un konsultatīvo padomju apspriedēs. Katrā organizāciju darbību un atbalstu tām, iadējādāt arī smedz atzinumus likumprojektiem un politikas dokumentiem. Neatkarīga institūcija kura varētu organizēt šādu konkursu, ir Sabiedrības integrācijas fonds;</p>	<p>centralizēta konkursa veidā sniegt finansālu atbalstu tām NVO, kuras iesauktas ministriju darba grupu un konsultatīvo padomju apspriedēs. Katrā organizāciju darbību un atbalstu tām, iadējādāt arī smedz atzinumus likumprojektiem un politikas dokumentiem. Neatkarīga institūcija kura varētu organizēt šādu konkursu, ir Sabiedrības integrācijas fonds;</p>	<p>centralizēta konkursa veidā sniegt finansālu atbalstu tām NVO, kuras iesauktas ministriju darba grupu un konsultatīvo padomju apspriedēs. Katrā organizāciju darbību un atbalstu tām, iadējādāt arī smedz atzinumus likumprojektiem un politikas dokumentiem. Neatkarīga institūcija kura varētu organizēt šādu konkursu, ir Sabiedrības integrācijas fonds;</p>	<p>centralizēta konkursa veidā sniegt finansālu atbalstu tām NVO, kuras iesauktas ministriju darba grupu un konsultatīvo padomju apspriedēs. Katrā organizāciju darbību un atbalstu tām, iadējādāt arī smedz atzinumus likumprojektiem un politikas dokumentiem. Neatkarīga institūcija kura varētu organizēt šādu konkursu, ir Sabiedrības integrācijas fonds;</p>	<p>centralizēta konkursa veidā sniegt finansālu atbalstu tām NVO, kuras iesauktas ministriju darba grupu un konsultatīvo padomju apspriedēs. Katrā organizāciju darbību un atbalstu tām, iadējādāt arī smedz atzinumus likumprojektiem un politikas dokumentiem. Neatkarīga institūcija kura varētu organizēt šādu konkursu, ir Sabiedrības integrācijas fonds;</p>	<p>centralizēta konkursa veidā sniegt finansālu atbalstu tām NVO, kuras iesauktas ministriju darba grupu un konsultatīvo padomju apspriedēs. Katrā organizāciju darbību un atbalstu tām, iadējādāt arī smedz atzinumus likumprojektiem un politikas dokumentiem. Neatkarīga institūcija kura varētu organizēt šādu konkursu, ir Sabiedrības integrācijas fonds;</p>

<p>spēja īstenot NVO mērķus</p>			<p>1. ministrijām izstrādāt regulējumu/ instrukciju, kādā veidā notiek ministrijas sadarbība ar NVO darba grupu apspriedēs; 2. pašvaldību mēģināt paredzēt kārtību, kādā notiek pašvaldības sadarbība ar NVO; 3. paredzēt objektīvu termiņu, kādā NVO, kuras to vēlas, jāsniedz atzinumu par izstrādātajiem likumprojektiem un politikas dokumentiem;</p>							
---------------------------------	--	--	---	--	--	--	--	--	--	--

Avotu un literatūras saraksts

- Informētība un attieksme pret NVO*, MarketLab, 2004.
- Jauniešu NVO loma valsts jaunatnes politikas īstenošanā*, LU Filozofijas un socioloģijas institūts, 2003.
- NVO Latvijā: sabiedrības zināšanas, attieksme un iesaistīšanās*, K.Gaugere, I.Austers, 2005.
- NVO – pašvaldības partneri attīstības plānošanā*, NVO centrs, 2003.
- NVO un valsts sadarbības politika un prakse Eiropā: salīdzinoša analīze*, N.Bulēna, R.Toftisova, 2004.
- Pāreja uz sociālo pakalpojumu tirgu Latvijā – NVO labvēlīga politika*, Z.Miezaine, 2005.
- Pārskats par NVO sektoru Latvijā 2004.gads*, K.Gaugere, 2005.
- Pārskats par tautas attīstību*, ANO, 1996.
- Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze*, I.Vilka, A.Strupišs, 2004.
- Valsts pārvalde un NVO līdzdalība – efektīvu sadarbības modeli meklējot*, Z.Miezaine, 2004.
- The role of NGO in developing process of local authorities*, K.A.Laimum, 2003.
- Biedrību un nodibinājumu likums*, Latvijas Vēstnesis 161, 14.11.2003.
- Darba aizsardzības likums*, Latvijas Vēstnesis 105, 06.07.2001.
- Fizisko personu datu aizsardzības likums*, Latvijas Vēstnesis 123/124, 06.04.2000.
- Likums "Par arhīviem"*, Ziņotājs nr.21, 01.01.1991.
- Likums „Par grāmatvedību”*, Ziņotājs nr.44 12.11.1992.
- Likums „Par pašvaldībām”*, Latvijas Vēstnesis 61, 24.05.1994.
- Likums „Par pievienotās vērtības nodokli”*, Latvijas Vēstnesis 49, 30.03.1995.
- Likums "Par valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanu”*, Ziņotājs nr.17, 16.08.1995.
- Sabiedriskā labuma organizāciju likums*, Latvijas Vēstnesis 106, 07.07.2004.
- Valsts pārvaldes iekārtas likums*, Latvijas Vēstnesis 94, 21.06.2002.
- „Kārtība, kādā valsts budžetā plāno līdzekļus Eiropas Savienības struktūrfondu finansēto projektu īstenošanai un veic maksājumus”*, MK 31.05.2005. noteikumi Nr.389
- Likumprojekts „Valsts un pašvaldību mantas iznomāšanas likums”*, izsludināts Valsts Sekretāru sanāsmē, 21.07.2005.